

Vergadering van 25 October 1912 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Gepens. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Met een hartelijk welkom voor U allen open ik deze vergadering, de eerste in het nieuwe werkjaar. Het Bestuur is zeer verheugd hier zoo velen aanwezig te zien, omdat het daaruit de gevolgtrekking meent te mogen maken, dat het onderwerp, dat heden avond behandeld zal worden, U allen welgevallig is. Het Bestuur hoopt, dat ook dit jaar een gunstig jaar moge zijn, zoowel wat den arbeid in onze vergaderingen betreft als het ledental, en dat daarvan het gevolg moge zijn eene grondige beoefening van de krijgswetenschap en eene verbreiding van heldere begrippen omtrent alles, wat betrekking heeft op militaire zaken.

Met een enkel woord werd reeds op de laatste vergadering door den Onder-Voorzitter gezegd, dat het Bestuur zoo gelukkig was geweest ook voor dit werkjaar verschillende sprekers te kunnen krijgen. Ik ben blijde dit te kunnen herhalen, vooral omdat deze zaak steeds moeilijker wordt, niet het minst de keuze van geschikte onderwerpen. Men geraakt haast uitgeput. Daarom vermeen ik wel te doen, door den heeren leden in herinnering te brengen hetgeen ik reeds vroeger heb gezegd, dat het Bestuur het zeer op prijs zal stellen, indien ook uit den boezem van de Vereeniging wenschen kenbaar gemaakt worden betreffende te behandelen onderwerpen. Het liefst natuurlijk met opgaaf van de personen, die bereid zijn daarover als spreker op te treden.

Sedert onze laatste bijeenkomst hebben wij, te gelijk met het verslag van het dien avond behandelde, gekregen het *Wetenschappelijk Jaarbericht 1911*, een boekwerk, dat $32\frac{3}{4}$ vel druks bedraagt, gelijkstaande met ongeveer 5 à 6 afleveringen van

het *Orgaan*. Voor hen, die soms mochten vermeenen, dat zij slechts 5 afleveringen van het *Orgaan* krijgen, diene, dat zij er feitelijk 5 of 6 bij hebben. Ik hoop — en de leden der Commissie voor het *Wetenschappelijk Jaarbericht* hopen het zeker nog meer -- dat de arbeid van de heeren medewerkers door allen met welgevallen zal zijn ontvangen en dat de leden zullen willen instemmen met mijn woord van welgemeenden dank, dat ik hierbij uitspreek voor allen, die hunne beste krachten aan dat *Jaarbericht* hebben gegeven.

Er is verder niets meer mede te deelen, dat voor de Vereeniging van belang is, zoodat ik alsnu kan overgaan tot de behandeling van hetgeen op het convocatiebiljet is vermeld.

In de allereerste plaats alzoo: de ballotage van candidaat-leden.

Ik vestig er Uwe aandacht op, dat hun aantal bedraagt 119; voor ons een zeer aangenaam verschijnsel. Ik hoop dan ook, dat de vergadering den wensch dier candidaten zal kunnen inwilligen door hen aan te nemen.

Gaarne zoude ik willen zien, dat de Heeren ARONSTEIN en ZEEMAN den Secretaris-Penningmeester behulpzaam zouden willen zijn bij het opnemen van de stemmen, en noodig ik U thans allen uit tot de stemming te willen overgaan.

Tot de stemming wordt overgegaan.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik kan U mededeelen, dat van de 55 stemmen, die uitgebracht zijn, er geen enkele zich verzet heeft tegen de toelating van de candidaat-leden. Zij zijn dus met algemeene stemmen aangenomen. Ik heet de nieuwe leden welkom in ons midden. Het zijn de Heeren:

D. J. W. Hagemann, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; H. C. Hekker, 2e Luitenant der Cavalerie N.-I. Leger; A. den Hertog, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; R. T. Overakker, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; F. Tombrink, Gep. Kapitein der Genie N.-I. Leger; W. J. de Veer, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger; J. J. P. A. Vorst, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, allen te 's-Gravenhage;

C. F. J. Boers, 2e Luitenant der Infanterie; M. C. van Dijk,

2e Luitenant der Infanterie; V. E. Nierstrasz, 2e Luitenant der Infanterie; J. G. M. van de Plassche, 2e Luitenant der Infanterie; C. Reijnierse, 2e Luitenant der Infanterie; W. G. Zwolle, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Amersfoort;

D. H. Peletier, Luitenant-Kolonel der Artillerie, te Amsterdam;

D. van El, 2e Luitenant der Infanterie; G. A. Mallinckrodt, 2e Luitenant der Infanterie; J. A. Timmerman, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Assen;

G. Heshuijsen, 2e Luitenant der Genie, te Beemster;

H. Dooijewaard, 2e Luitenant der Artillerie; J. Govers, 2e Luitenant der Artillerie; J. F. Wichman, 1e Luitenant-Adjudant der Infanterie, allen te Bergen op Zoom;

A. J. van Eck, 2e Luitenant der Infanterie; J. G. W. N. Moonen, 2e Luitenant der Infanterie; R. C. van der Nagel, 2e Luitenant der Infanterie; F. M. Schneider, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, allen te Breda;

H. J. A. van Son, 1e Luitenant der Artillerie, te Bussum;

C. J. Bruijn, Kapitein der Infanterie; T. C. van Rossum, Militie 1e Luitenant der Infanterie; H. Sluijter, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger; L. Timmer, 1e Luitenant der Infanterie, allen te Delft;

W. C. M. Schmidt, 2e Luitenant der Cavalerie, te Deventer;

H. J. de Klein, Kapitein der Infanterie, te Doesburg;

J. T. Hallegraeff, 2e Luitenant der Artillerie; J. Daniels, 2e Luitenant der Cavalerie; J. W. L. Versteegh, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Ede;

C. D. C. Appeldoorn, Reserve 1e Luitenant der Infanterie; R. W. Dahman von Buchholz, 2e Luitenant der Artillerie; E. W. J. Groen, Kapitein der Artillerie; W. W. B. Halbertsma, 2e Luitenant der Artillerie; P. Th. J. Huberts, 2e Luitenant der Artillerie; K. C. Ketner, Majoor der Artillerie; J. Chr. T. Motké, 2e Luitenant der Artillerie; R. G. Nieuwenbuys, 2e Luitenant der Artillerie; C. J. Schouten, 2e Luitenant der der Artillerie; J. van der Singel, 2e Luitenant der Artillerie, allen te Gorinchem;

D. J. C. H. Brussen, 1e Luitenant-Adjudant der Infanterie; C. Eldermans, 2e Luitenant der Infanterie; W. A. Gravelaar,

2e Luitenant der Genie; J. J. H. Meijer, 1e Luitenant der Infanterie; J. P. van Oosten, 2e Luitenant der Infanterie; H. C. van der Pant, Kapitein der Infanterie, allen te Haarlem;

L. C. van der Schee, 2e Luitenant der Infanterie; N. Tibo, 2e Luitenant der Infanterie, beiden te Harderwijk;

J. A. Battaerd, 2e Luitenant der Artillerie; J. G. Boodt, 2e Luitenant der Artillerie; D. Brouwer, 2e Luitenant der Infanterie; D. J. Burger, 2e Luitenant der Artillerie; L. Ezerman, 2e Luitenant der Artillerie; D. W. P. Gielen, 2e Luitenant der Artillerie; J. H. J. Raat, 2e Luitenant der Infanterie; J. F. Schultink, 2e Luitenant der Artillerie; J. Zwart, 2e Luitenant der Genie, allen te Den Helder;

C. J. Voigt, 2e Luitenant der Infanterie; J. F. Weijnman, 2e Luitenant der Infanterie, beiden te 's-Hertogenbosch;

D. Hooft, 2e Luitenant der Infanterie, te Hoorn;

W. F. Breman, 2e Luitenant der Infanterie, te Leeuwarden;

J. J. Harts, 2e Luitenant der Infanterie; H. Polvliet, Kapitein der Infanterie, beiden te Middelburg;

Jhr. G. M. M. Alting von Geusau, 2e Luitenant der Artillerie; J. van der Meulen, 2e Luitenant der Artillerie; J. Sanders, 2e Luitenant der Artillerie; Jhr. W. G. L. van Spengler, 2e Luitenant der Artillerie; J. R. de Wijs, 2e Luitenant der Artillerie, allen te Naarden;

G. J. Maris, Ritmeester der Cavalerie, te Roermond;

H. J. Mathlener Loderus, Reserve 2e Luitenant der Infanterie; J. Vrijhof, Reserve 2e Luitenant der Infanterie-Landweer, beiden te Rotterdam;

D. van den Berg, 2e Luitenant der Artillerie; H. A. J. G. Kaasjager, 2e Luitenant der Artillerie; G. C. Kools, 2e Luitenant der Genie; P. A. Minderhout, 1e Luitenant der Genie; A. E. Roest van Limburg, 2e Luitenant der Genie, allen te Utrecht;

A. Kloeke, 1e Luitenant der Infanterie; K. de Vries, 2e Luitenant der Artillerie N.-I. Leger, beiden te Vlissingen;

benevens de in Nederlandsch-Indië verblijf houdende officieren van het Ned.-Ind. Leger:

Militaire Administratie. J. Fransbergen, 2e Luitenant-Kwartiermeester. — *Militaire Geneeskundige Dienst.* O. Christopher-

sen, tijdelijk Officier van Gezondheid der 2e klasse; Dr. F. J. Hagen, Dirigeerend Officier van Gezondheid der 2e klasse. — *Infanterie*. E. J. van Aarem, 2e Luitenant; C. E. Boode, 2e Luitenant; H. Broekhuis, 2e Luitenant; J. N. Broese, 1e Luitenant-Adjutant; P. W. van Driel, 2e Luitenant; P. F. de Groot, 1e Luitenant; E. G. A. L. ter Haar, Luitenant-Kolonel; F. E. Heijligers, Kapitein; J. Th. Horstink, 2e Luitenant; B. J. Labotz, 2e Luitenant; H. P. Maassen, 1e Luitenant; J. Mioulet, Kapitein; A. Oosthout, 2e Luitenant; L. H. van Oijen, 2e Luitenant; Raden Mardjana, 2e Luitenant; R. J. A. Raedt van Oldenbarnevelt, Majoor; L. van Rekum, 2e Luitenant; A. Ruijsch van Dugteren, Kapitein; W. Schilling, 1e Luitenant; D. van Schreven, 1e Luitenant-Adjutant; E. C. M. C. Smith, 2e Luitenant; A. M. Sierevelt, 2e Luitenant; N. P. van der Stok, Kapitein; S. Vrind, 1e Luitenant; P. C. Wilod Versprille, 1e Luitenant. — *Cavalerie*. E. J. F. Linssen, 2e Luitenant; J. W. Stoutjesdijk, 2e Luitenant. — *Artillerie*. J. Claasen, 2e Luitenant; C. A. ter Cock, Kapitein; G. J. Pitlo, Kapitein; G. L. Pool, 1e Luitenant; C. M. A. Stoutjesdijk, 2e Luitenant. — *Genie*. C. W. Geerlings, 1e Luitenant.

Tevens bedank ik de Heeren ARONSTEIN en ZEEMAN voor de moeite, die zij hebben gehad om die stemmen alle op te nemen.

Punt 2° van het convocatie-biljet geeft aan: het verslag omtrent den toestand der Vereeniging.

Die toestand, wat het ledental, de geldmiddelen en de correspondenten betreft, is reeds medegedeeld op het convocatie-biljet, dat het navolgende inhoudt:

Op 1 October 1911 bedroeg:	
het aantal gewone leden hier te lande	1530
" " " " in Ned.-Indië	633
	Totaal
	2163
In den loop van 1911—1912 bijgekomen	166
	Te zamen
	2329
" " " " 1911—1912 afgegaan	148
Zoodat het aantal leden op 1 October 1912 bedraagt	2181
Waarvan hier te lande	1556
en in Ned.-Indië	625

Daaruit blijkt, dat in den loop van het jaar 1911/12 zijn bijgekomen 166 leden, maar ook zijn afgegaan 148. Van deze 148 leden zijn er niet minder dan 20, die overleden zijn, terwijl er verder 1 is, de 2e Luitenant der Infanterie van het Nederlandsch-Indische leger S. VAN EENDENBURG, die in November 1911 te Djeuram (Meulaboh) in Atjeh is gesneuveld. Hij is dus gevallen in de vervulling van zijn militairen plicht. Met grooten weemoed herdenken wij hem niet alleen als oud-lid, maar ook als officier, die gevallen is bij het volbrengen van zijne plichten tegenover het leger en het vaderland. Zijn naam zal worden vermeld op de lijst van diegenen der leden, die aan de wonden, tegenover den vijand bekomen, zijn overleden.

Ten gevolge van de aanneming der 119 candidaten is het aantal leden, dat op 1 October j.l. 2181 bedroeg, gestegen tot 2300, globaal genomen. Dat geeft mij aanleiding om, nu het aantal leden zóó groot is geworden en dus ook het aantal mutatiën onder de leden in den loop van het jaar groot kan zijn, te verzoeken om toch vooral mede te willen werken, dat de taak van den Secretaris-Penningmeester niet noodeloos wordt verzwaard, door het onbekend zijn met de adressen der leden. Op de achterzijde van elke aflevering van het *Orgaan* staat te lezen, dat de leden verzocht worden, bij verandering van woonplaats, daarvan kennis te willen geven aan den Secretaris-Penningmeester of aan den uitgever. Ik breng dit in herinnering, om te bevorderen, dat, o. a. ook bij de inning van de contributiegelden, zoo min mogelijk bezwaren worden ondervonden.

Gelijktijdig kan ik er bijvoegen, dat wij eveneens veel dank verschuldigd zijn aan de medewerking van onze correspondenten, onder wie ook verschillende mutatiën plaats hadden; o. a. is onze hoofdcorrespondent in Nederlandsch-Indië vervangen door den 1en Luitenant der Artillerie J. OUWEHAND.

Omtrent de *geldmiddelen* zegt het convocatie-biljet:

Op 1 October 1911 saldo in kas bij den Penningmeester . . . f 737.34

Voorts aanwezig:

6 Cert. 2½ 0/0 N. W. S.	à f	100.—
4 " 2½ 0/0 " " "	à "	1000.—
2 Oblig. 3 0/0 " " "	à "	1000.—
en te goed: Saldo in kas b/d. Hoofdcor. in N.-I.	"	150.—

zoomede nog te innen contributie van:

22 leden in Nederland en
639 " " Ned.-Indië.

De ontvangsten in 1911—1912 bedroegen	"	9884.06
Totaal	f	10621.40
De uitgaven over het zelfde tijdvak hebben bedragen	"	9314.12
Blijft in kas op 1 October 1912	f	1307.28

Bovendien aanwezig:

6 Cert. 2½ 0/0 N. W. S.	à f	100.—
4 " 2½ 0/0 " " "	à "	1000.—
2 Oblig. 3 0/0 " " "	à "	1000.—
en te goed: Saldo in kas b/d. Hoofdcor. in N.-I.	"	150.—

zoomede nog te innen contributie van:

28 leden in Nederland en
589 " " Ned.-Indië.

Zooals Art. 26 van het reglement aangeeft, is eene commissie benoemd geworden, om het beheer onzer geldmiddelen na te zien, bestaande uit de Heeren J. H. BOREL, JHR. H. VAN PANHUYS en G. VAN ROSSEM. Ik kom daardoor van zelf op punt 3° van het convocatiebiljet.

De commissie berichtte, bij schrijven van 10 October 1912, aan het Bestuur het volgende:

De Commissie, aangewezen ingevolge Art. 26 van het Reglement der Vereeniging, heeft de eer mede te deelen, dat zij de Rekening en Verantwoording van den Penningmeester over het jaar 1911—1912 heeft nagezien en in volmaakte orde bevonden, zoodat zij voorstelt die Rekening en Verantwoording goed te keuren ter décharge van den Penningmeester.

Ik hoop, dat de vergadering met dit voorstel zal willen medegaan. Aangezien zich geene enkele stem tegen het voorstel verheft, wordt het voorstel aangenomen en de Secretaris-Penningmeester ontheven van de verantwoordelijkheid van het beheer van de gelden over het afgelopen jaar. Namens het Bestuur betuig ik hem daarvoor mijn welgemeenden dank, alsmede aan de heeren, die zoo welwillend zijn geweest de commissie te vormen, voor de moeite besteed aan het nazien van de rekening en verantwoording.

Ik kom nu aan punt 4°: de verkiezing van drie leden van het Bestuur.

Mijne Heeren! Ik moet U hierbij mededeelen, dat van de drie bij de stemming betrokken heeren er een beleefd verzocht heeft om niet meer voor eene herkiezing in aanmerking te mogen komen, namelijk de Kolonel SEGBOER. Het doet ons leed, dat wij een bestuurslid moeten missen en vooral een bestuurslid, afkomstig uit het Nederlandsch Oost-Indische leger. Onder bijzondere dankbetuiging voor hetgeen de Kolonel SEGBOER gedaan heeft als lid van het Bestuur, dus ook voor de Vereeniging, zou ik U in overweging willen geven om, in zijne plaats, te willen aanwijzen iemand van het Nederlandsch-Indische leger, die in staat is den Kolonel SEGBOER op waardige wijze te vervangen.

Het spijt mij, U tevens te moeten zeggen, dat het Bestuur een brief heeft ontvangen van den tot Generaal-Majoor benoemden Kolonel VAN OORDT, dat hij, ten gevolge van deze benoeming en de daarmede gepaard gaande overplaatsing, zich verplicht ziet als lid van het Bestuur af te treden. Ik neem de gelegenheid te baat om Generaal VAN OORDT, dien wij, even als Kolonel SEGBOER, heden voor het laatst aan de bestuurstafel zien zitten, ten zeerste dank te zeggen voor hetgeen hij heeft gedaan voor de Vereeniging. Ik hoop, dat hij in de betrekking, welke hem wacht, ten volle voldoening zal vinden en, bij de volbrenging van zijne nieuwe taak, de gelegenheid zal hebben om toe te passen, wat hij van te voren er voor heeft opgebouwd. De leden zullen op de volgende bijeenkomst iemand moeten aanwijzen, om den Generaal VAN OORDT te vervangen.

Mijne Heeren! U uitnoodigende tot de verkiezing van drie bestuursleden te willen overgaan, vraag ik tevens, of de zelfde heeren van zoo even zich de moeite zouden willen getroosten, om ook bij dezen arbeid hunne hulp te verleenen.

Tot de stemming wordt overgegaan.

De Voorzitter: Mijne Heeren! De uitslag van de stemming is, dat er uitgebracht zijn 70 stemmen, waarvan 70 op den Heer Jhr. G. A. A. ALTING VON GEUSAU, 67 op den Heer J. A. WILLEMS, 47 op den Heer VAN DEN BELT, 16 op den Heer TüCKERMANN, 3 op den Heer MULLER MASSIS en op de Heeren VAN ESSEN, SEGBOER, UMBGROVE en OBERG ieder 1 stem; voorts 2 stemmen in blanco. Gekozen zijn derhalve de Heeren JHR. ALTING VON GEUSAU, WILLEMS en VAN DEN BELT.

Is de Kolonel VAN DEN BELT tegenwoordig? Niet? Laten de Heeren ALTING VON GEUSAU en WILLEMS zich hunne herkiezing welgevallen? Dan dank ik de heeren zeer voor die aanvaarding. Den Kolonel VAN DEN BELT zal schriftelijk gevraagd worden of hij zijne benoeming aanvaardt.

Tevens bedank ik de heeren, die dit moeilijke vraagstuk hebben helpen oplossen.

Mijne Heeren! Het Bestuur heeft heden uit zijn midden een persoon zien heengaan, flink en gezond van lijf en leden. Op de vorige vergaderingen mocht het steeds iemand zien, die thans niet meer hier aanwezig is. Hij is voor goed heengegaan. Het is de persoon, die dáár zat, aan die tafel, en die het tachygraphisch verslag van het verhandelde leverde. Hij heeft de groote rust gekregen. Het Bestuur heeft gemeend, door den Onder-Voorzitter en den Secretaris der Vereeniging tegenwoordig te doen zijn bij de begrafenis van den braven dieenaar van de Vereeniging, het beste bewijs te kunnen leveren van zijne deelneming in het verlies van den Heer JOCHEMS.

Gelukkig zijn wij geweest een plaatsvervanger te vinden, door den Heer JOCHEMS zelf aanbevolen. Het is de Heer HANSEN, die daar zit. Ik hoop, Mijnheer HANSEN, dat ook uwe verslagen onze tevredenheid zullen verwerven, en wel in het bijzonder van de sprekers, die aan het debat deel nemen.

Ten slotte deel ik U nog mede, dat door de Vereeniging zijn ontvangen de navolgende boekwerken:

1e. „Organisatie in de diepte van Mitrailleur-eenheden” door W. J. J. HASSELBACH, Kapitein der Infanterie, Commandant der 4e mitrailleurafdeeling, te Ede.

2e. Jaarverslag van den Topographischen Dienst in Nederlandsch-Indië, over 1910, van den Chef van den Topographischen Dienst.

3e. Oorlogsstaatkunde en oorlogsregelen, Ite deel (Zee-oorlog en neutraliteit), door H. L. VAN OORDT, Kolonel van den Generalen Staf, Directeur van de Hoogere Krijgsschool.

4e. Overzicht van de leger-manoeuvres in 1911, van het Departement van Oorlog.

Aan de gevers is de dank van het Bestuur betuigd.

Thans overgaande tot de behandeling van hetgeen als laatste punt op het convocatie-biljet is vermeld, geef ik het woord aan den Heer TONNET om zijne voordracht te houden over:

DE BETEKENIS VAN KRIJGSGESCHIEDKUNDIGE STUDIE.

De Heer TONNET: Mijne Heeren. De studie van de geschiedenis der oorlogen, welke door een volk in den loop der eeuwen zijn gevoerd, is in het algemeen van buitengewone beteekenis.

De oorlog toch is met het leven der volkeren, zoowel in stoffelijk, als in zedelijk opzicht, ten nauwste verbonden. Hij is eene scherpere uiting van den strijd om het bestaan, die den mensch door hoogere macht is opgelegd.

De geschiedenis van onze zee-oorlogen is die van onzen handel tevens. Uit den oorlog, die de krachten van het volk staalde, werd de zeehandel geboren en jarenlang voeren onze handels- en visschersschepen tevens ten oorlog. Jaren —, zoo niet eeuwen — lang is onze handel oorlog geweest. Men denke slechts aan den harden strijd door de Compagnie in de Oost-Indische gewesten gevoerd, aan den strijd der Zeeuwen tegen de Duinkerksche kaapvaart; aan de wijze, waarop de zeeroof in de Middellandsche zee onzen Levanthandel bedreigde, aan de handelsoorlogen met Engeland, aan onze inmenging in den strijd om de doorvaart naar de Oostzee. Jarenlang is onze handel oorlog geweest en — wij weten

het allen — onze oorlogvoering is veelal handel tevens geweest; handel met den vijand, die bestreden werd. Men zou, gelet op de omstandigheden eene dergelijke verwisseling van doel en middel, zoo al niet verschoonbaar, dan toch zeker verklaarbaar kunnen noemen.

Oorlog en handel, handel en oorlog zijn door alle eeuwen heen door de zelfde volkskrachten gestuwd. In tijden van bloeienden handel zien wij vastberaden oorlogvoering, doch als de handelsenergie gaat kwijnen, is ook het oorlogsvuur gewoonlijk gebluscht.

Hun beider karakter is strijd; strijd, die voor zijn welslagen kracht en energie behoeft.

Wie dan ook een volk wil beoordeelen naar die beide eerste levensvoorwaarden, die tevens maatstaf zijn voor onze bewondering; wie den geest wil leeren kennen, die ons handelsvolk in die moeilijke tijden van weleer kenmerkte, wel, hij bestudeere de gevoerde oorlogen, hij oordeele over dat volk in de eerste plaats in zijne dagen van strijd.

Er gaat, zoo beschouwd, van de studie der geschiedenis van onzen vrijheidsoorlog reeds eene buitengewone bekoring uit. Nog hooger stijgt deze, als wij ons herinneren, dat de aanvankelijke drijfveeren van den strijd, met de wapenen van hooger, van zedelijken oorsprong zijn geweest.

Uit den machtigen drang naar bevrijding des geestes, niet uit zucht naar politieke bevrijding, is immers de strijd ontstaan. Het waren ideëele drijfveeren, die eene in politieken zin aanvankelijk onsamenvangende schare met hartstocht den strijd deden aanbinden en tot aansluiting brachten.

Die strijd voor een ideaal is aanvankelijk met eene toewijding en eene zelfopoffering gevoerd, die onze groote bewondering afdwingen en de vatbaarheid van onzen overigens zoo koelen volksaard voor machtige indrukken in het licht stellen.

„Wil een volk sterk zijn, wil het de overwinning, dan moet het een ideaal hebben, moet het gelooven”, oordeelt de Fransche Kolonel MONTAIGNE in zijne talentvol geschreven *Etudes sur la guerre*. „Want oorlogvoeren”, aldus vervolgt hij, „beduidt toewijding en de oorlogskunst is de edele kunst van zelfopoffering”.

Welnu, Mijne Heeren, wie het Nederlandsche volk wil onderzoeken op deze beide edele deugden, hij zal door de studie van de eerste jaren van onzen vrijheidsoorlog niet worden teleurgesteld. Toewijding en zelfopoffering hebben dien strijd in ruime mate gekenmerkt.

De studie van onze oorlogen is eene studie van volkskracht tevens. Zij heeft als zoodanig buitengewone beteekenis.

Immers, de volkskracht, Mijne Heeren, is beslissend voor het welslagen van den strijd.

„Peuple dis-moi quelle est ta foi et je te dirai quelle est ta victoire”. Met deze woorden besluit MONTAIGNE zoo terecht zijn schitterend geschreven werk.

Al valt het ook buiten het bestek van mijne voordracht, dan wil ik toch een oogenblik de aandacht vragen voor de opmerkelijke psychologische studie van genoemden kolonel. Hij gaat in zijne waardeering van het moreele element echter welhaast te ver, in dien zin, dat de waarde van het materiele element er te veel door wordt overschaduwd. „Il n'y a pas de science de la guerre, il n'y a qu'une morale de la guerre”.

U gevoelt, dat daarin overdrijving schuilt en dat het beter ware te schrijven: „il ny a pas de science de la guerre sans une morale”.

Doch hoe dit zij, zulk een werk geeft geestelijke opwekking, waarvoor men den schrijver dan ook ter dege dank schuldig is. Men gevoelt dan dubbel, welke de beteekenis is van de volkskracht voor het welslagen van den strijd en bijkans met onwederstaanbaar geweld dringt zich de noodzaak aan ons op, om in de geschiedenis antwoord te zoeken op de beteekenisvolle vraag: Volk van Nederland, hoe is Uw *willen* en hoe zal dus zijn Uw *kunnen*?

Mijne Heeren. Toen ik reeds meerdere jaren als leeraar in de krijgsgeschiedenis aan de Hoogere Krijgsschool werkzaam was geweest, ontving ik de opdracht, die kennelijk door eene aanwijzing van hoogerhand was geïnspireerd, om een overzicht te geven van de Nederlandsche oorlogen, een overzicht van de Nederlandsche krijgsgeschiedenis.

Omdat dit overzicht mij ten slotte de juiste beteekenis van

de studie der nationale krijgsgeschiedenis heeft ontsluit, wil ik wat nader er op ingaan, hopende daardoor mijnerzijds iets bij te brengen tot de oplossing van eene strijdvraag, die reeds jaren hangende is.

Er zat al lang zoo iets in de lucht om meer aandacht te wijden aan de eigen kriegsbedrijven, dan tot dusverre gebruikelijk was. Doch de zuivere militaire waarde van dergelijke studiën is nu niet zoo heel groot, waaraan het dan ook wellicht te wijten is, dat die studie zoo weinig aanhang vindt. Nu kan ik U eerlijk verklaren, aanvankelijk met die opdracht al bijster weinig ingenomen te zijn geweest. Het scheen mij toe, dat een overzicht van alle kriegsbedrijven, op en om ons territorium gestreden, aan dorheid niets te wenschen zou overlaten. Ik had, in navolging van de nieuwere wijze van bewerking der krijgsgeschiedenis, mij zoo gewend bij alle gebeurtenissen steeds alle beweegredenen na te speuren, die de leidende personen tot handelen hadden gebracht, dat ik mij moeilijk iets vruchtdragends kon voorstellen van het doorschrijven van het geheele terrein op de bedoelde wijze.

Allengs echter heb ik mijne bezwaren leeren overwinnen en dat, in weerwil van de vele moeilijkheden, waarop ik was gestuit. Als meest hinderlijke noem ik daarbij mijn gemis aan geschiedkundige onderlegging in het algemeen, dat mij belette de zaken helder en duidelijk in onderling verband te bezien. Ten slotte begon het overzicht mij echter belang in te boezemen en ware mijne aandacht niet kort daarop door den troependienst geheel van de krijgsgeschiedkundige studiën afgeleid geworden, dan zou ik er misschien nog eenmaal in zijn geslaagd, iets te leveren, dat zich boven het aanvankelijke povere peil van het eerste overzicht verhief.

Ik meende ten slotte, dat er werkelijk behoefte bestaat aan eene militaire Nederlandsche geschiedenis, die een blik zou kunnen geven op de opofferingen, die ons volk zich voor zijne verdediging, voor de behartiging van groote volksbelangen heeft getroost. Geen werk dus, alleen handelende over den zee-oorlog, dat alleen in Willemsoord zou worden gelezen, of over den oorlog te land of in de koloniën in het

bijzonder, dat alleen in Breda lezers zou vinden. Ik heb het oog op een werk over den oorlog en de oorlogsenergie in het algemeen; een werk, dat voor de Hoogere Krijgsschool misschien van ondergeschikte beteekenis zou zijn, doch dat van groote waarde zou kunnen zijn voor de zedelijke vorming van den jongen officier.

Ik heb wel eens de meening hooren verkondigen, dat de geschiedenis der Nederlandsche volkskracht zoo weinig pakkende momenten biedt. Niets schijnt minder waar te zijn dan dit.

Want Mijne Heeren, wij moeten niet vergeten, dat op het zelfde oogenblik, toen de verdediging aan de landzijde aan huurlingen was toevertrouwd, aan gespuis en geboefte, zooals de geschiedschrijver later heeft gezegd, dat op dat zelfde oogenblik ons Hollandsche volk over alle wereldzeeën was verspreid, uiting gevende aan de energie, die het volk bezielde. En evenmin moeten wij vergeten, dat toen in het jaar 1672 de Fransche troepen, om zoo te zeggen zonder slag of stoot over de grenzen rukten en het leger te land zijne ondeugdelijkheid heeft getoond, dat in dat zelfde jaar eene krachtige vloot, met Hollandsch zeevolk bemand, de kusten dekte. Het was het zelfde zeevolk, dat zes jaren te voren de *Royal-Charles* van de Medway sleepte en een jaar later onder DE RUYTER'S geniale leiding de schitterende defensief-offensieve operatiën voerde tot dekking van de kust.

Wij durven onze militaire geschiedenis toonen en waar zij slechte momenten heeft, welaan, ook daar is hare bestudeering leerzaam. Ik behoef U slechts te wijzen op de verslapping in de 18^e eeuw waarneembaar en waarvan het uiterst waardevol kan zijn den invloed op de oorlogvoering te bestudeeren.

Want — U zult mijne bedoeling wellicht reeds begrepen hebben — hierom gaat het voornamelijk, om oorzaak en gevolg naast elkander te stellen, hetgeen uit den aard der zaak groote scherpzinnigheid en grondige geschiedkundige onderlegging van den samensteller van zulk een arbeid zal vorderen.

Aan detail-beschrijving van de militaire krijgsbedrijven is zoo zeer geene behoefte, ook omdat, zoo als ik reeds zeide,

hunne beteekenis in tactisch opzicht al zeer gering is. Het gaat voor mij dan ook niet zoo zeer om krijgsgeschiedenis in engeren zin, dan wel om eene militaire geschiedenis van ons land, die in forsche, breede lijnen den invloed der politieke, economische, maatschappelijke en geestelijke factoren op de oorlogvoering weet in het licht te stellen.

Of eene dergelijke militaire geschiedenis belangwekkend kan zijn? Ongetwijfeld. Zelfs die van den landoorlog alleen reeds.

Mijne Heeren. Van af het jaar 1568, toen **LODEWIJK VAN NASSAU** bij het huis Wedde Groningerland betrad, van af dat eerste jaar van den worstelstrijd tot op heden is onze geschiedenis van uitnemende waarde, zoowel te land als ter zee als in de koloniën, voor studie van volkskracht.

Men denke aan de geleidelijke wijze, waarop wij ons ontworsteld hebben aan het Spaansche gezag. Alles lag aanvankelijk in handen van de **NASSAUERS**, die van over de grenzen hulp trachtten te brengen; vruchteloos aanvankelijk. Maar uit de tochten in Groningerland werd de kaapvaart, en de geuzenvloot geboren. Een vonkje smeulde door en deed de vlam ten slotte weder uitslaan. De toen volgende strijd der burgerijen is voor de studie van onze volkskracht van groote waarde. Men streed in de vesten met den moed der vertwijfeling, doch daarbuiten met niet minder energie en opoffering. De Hollandsche jongelingschap — ik denk daarbij aan den 25-jarigen advocaat **JOHAN VAN OLDENBARNEVELT** — nam met het musket in de hand deel aan de ontzet-pogingen van Haarlem. Om Leiden te behouden, heeft men bijkans geheel Holland verdronken.

Op den strijd der burgerijen volgt de bevrijding van het land binnen de rivieren, zoo als men oudtijds al de landen, tusschen IJssel en Waal besloten, noemde. Daarop volgt weder het maken van ruim baan daarbuiten, door de schitterende offensieve operatiën van Prins **MAURITS** ingeleid.

De dan volgende vruchteloze strijd, om den Hollandschen invloed zuidwaarts uit te breiden, is van niet minder gewicht uit algemeen politiek en militair oogpunt. Geene plek in het voormalig 4^e en 5^e district van Zeeland, die als gevolg van dien strijd zonder historische beteekenis is gebleven;

geen wapenfeit daar, dat niet met eere genoemd wordt. De oevers der Schelde zijn vol historische herinneringen, die elk meningsverschil over de nationaliteit van den stroom voor ons uitsluiten.

Op het Spaansche gevaar is het Fransche gevolgd. Eene geheele rij van oorlogen begint. Hoe veel opoffering heeft ons die strijd tegen den Franschen invloed niet gekost; eerst in 1672 op eigen bodem; daarna in vier achtereenvolgende oorlogen op Belgisch en Nederlandsch gebied. De herinnering aan die tijden levendig te houden, is van waarde, want al moge de Hollandsche landaard in de krijgsmacht dier dagen niet overwegend zijn geweest, de belangstelling der regeerders getuigt van de kracht van ons volk. Daarvan getuigt de ridderlijke, manhaftige wijze, waarop Hoogmogenden den vorst van WALDECK na den verloren slag van Fleurus te gemoet traden, en daarvan getuigt de door WILLEM III zoo geprezen „kordaetheit van de menschen in Hollant” na den verloren slag van Neerwinden.

Doch 50 jaar later was dit alles veranderd. De barrière had onzen slaap nog versterkt en in den Oostenrijkschen successie-oorlog kon de geschiedschrijver de droevige houding onzer troepen, als „véritable canaille” betiteld, toeschrijven aan de zorgvuldigheid, waarmede de gezagvoerders van dien tijd allen militairen geest hadden uitgedoofd.

Het was alsof elke herinnering aan den slag van Seneffe, door KNOOP „een dag van glorie en grootheid” genoemd „die geen Hollandsch hart koel en onbewogen kon laten”, het was alsof die herinnering geheel verloren was gegaan.

„Peuple dis-moi quelle est ta foi et je te dirai quelle est ta victoire.”

Hoe de samenstelling van het leger ook geweest is, de invloed van de volkskracht op overwinning en nederlaag schijnt steeds herkenbaar. Gemis aan voorzorg heeft zich steeds gewroken, eene overmaat van belangstelling zich steeds ten goede geuit. En dan hoe groot, hoe machtig is niet de invloed van den volksgeest geweest op de hoogste troepenleiding. Krachtig staat de veldheer, die een krachtig volk en dus ook eene krachtige regeering achter zich weet.

Mijne Heeren, ik weet niet, of U wel eens onder de stille bekoring is geweest van die twee historische plekken in ons land, waar de herinnering aan den moed van **LODEWIJK VAN NASSAU** voor ons wordt levendig gehouden. Ik bedoel het monument te Heiligerlee en den gedenksteen in de kerk te Heumen met het trotsche devies: „*plutôt mort que vaincu généreux sang de NASSAU.*”

Men gevoelt dan eerst, wat die dappere **NASSAUER** voor land en volk heeft gewild en gestreden; doch men gevoelt evenzeer na het lezen der geschiedenis, dat de wil, die de massa bezielde, ten slotte de drijfveer van alles is geweest en ook zijn wil heeft beheerscht.

Veldheeren, die geene volkskracht achter zich weten, kunnen hunne grootheid niet ten toon spreiden en zoo zijn hunne schitterende daden veelal niet anders dan eene uiting van die kracht. De aanwezigheid van zoo veel grootsche figuren in onze geschiedenis is eene aanbeveling van het volk tevens.

NAPOLEON heeft in zelfoverschatting zijn succes uitsluitend aan zijn eigen reusachtig genie toegekend. Hij heeft vergeten — zegt **MONTAIGNE** — hoe zijne moeder, de Fransche revolutie, hem stervende den degen heeft overhandigd, waaraan hij zijne overwinningen te danken had.

Men heeft **KOEROPATKIN** aansprakelijk gesteld voor alle rampspoeden in den laatsten oorlog over de Russen gebracht; doch men bedenke eens het gevoel, dat een veldheer moet bezielen, die de verantwoording voor zijne eerste nederlaag heeft te dragen tegenover een volk, dat geene impulsieve kracht in zich gevoelt.

„Ich habe eine Ohrfeige über das ganze Gesicht bekommen” zei **BENEDEK** na de eerste partieele nederlagen in Boheme. „Bitte um jeden Preis Frieden zu schliessen, Katastrophe der Armee unvermeidlich” seinde hij naar Weenen.

Stelt daartegenover **BLÜCHER**, die zijne nederlagen bij Champeaubert, bij Montmirail, bij Chateau-Thierry en bij Vauxchamps met de woorden aankondigt: „Hoffe in den nächsten Tagen alles wiederum gut zu machen”.

Zoekt de oorzaak van dit zoo verschillende optreden vrije-

lijk in de fundamenteele verschilpunten van den volksgeest.

Het is daarom, dat ik de vraag aan Uw oordeel onderwerp of juist het leeren kennen van dezen volksgeest en het nasporen van zijn invloed op de oorlogshandelingen en op de daden der groote leidende persoonlijkheden niet het eerste doel is van de studie der nationale krijgsgeschiedenis?

U ziet uit het voorafgaande reeds, dat ik van deze studie slechts indrukken vraag, geene bepaalde leeringen in een of anderen militair-wetenschappelijken zin. Geschiedenis, zegt MONTAIGNE, geeft „ni certitudes, ni précisions, mais seulement des impressions”. Ik geloof, dat dit *in algemeenen zin* werkelijk zoo is. Het is bijkans ondoenlijk, om een historisch feit naar zijne juiste beteekenis te beoordeelen, omdat men de invloedrijke omstandigheden, waaruit of waarin het is ontstaan, niet meer naar waarde kan schatten. Gaat men zulke feiten dan beoordeelen naar den maatstaf van het huidige oogenblik, dan komt men gewoonlijk tot geheel verkeerde gevolgtrekkingen.

Men kan met het trekken daarvan niet voorzichtig genoeg zijn.

Ik spreek nu niet eenmaal van hen, die geschiedenis benutten als eene bron van argumenten, die hunne reeds lang vastgestelde meening kracht moeten bijzetten. Voor hen is de geschiedenis de onvervalschte allemansgading, waaruit men bewijzen put *à discrétion*. Doch ook voor hen, die naar objectiviteit dingen, is het maken van gevolgtrekkingen, die voor het heden waarde hebben, bijkans ondoenlijk. Misschien, dat ik er in slagen kan om door enkele voorbeelden dit nader toe te lichten.

De oorlog van 1672 is bij uitstek geëigend, om de kracht, doch laat ik er bijvoegen, ook de zwakheden van onze inundatiestellingen in het licht te stellen. Enkele duizenden „gedevaliseerde” soldaten — zooals DE WITT schreef — keerden van den IJssel bij Utrecht terug. Hun aantal was voor de verdediging van de linie volkomen ontoereikend; zoodat men, afgezien van nieuwe werving van troepen, meerdere malen — ook ter verdediging van de kusten — de betrekkelijke defensie-paragraaf van de Unie van Utrecht heeft

moeten in toepassing brengen. Men noemde dit het uitloten van den zooveelsten man en de aldus aangewezen manschap droeg den in ons oog weinig vereerenden naam van „uitschot”. Die volkswapening heeft met de schutterij ontegenzegglijk bijgedragen, hoofdzakelijk in preventieven zin, om de verdediging te doen slagen. Houden wij dit wel in het oog en bedenken wij goed, dat aan het water onze redding te danken is geweest, dan zijn alle elementen aanwezig, om een loflied te dichten op eene volkswapening achter poelen en plassen. Maar nu ontken ik toch met alle beslistheid, dat langs dezen weg bewijskracht te leveren is voor de stelling, dat ook in onzen modernen tijd zulk een stelsel van weerkracht passen zou. Wij hebben thans te midden van de ons omringende, wedijverende machten neutraliteitsplichten te vervullen, die onze aandacht in de eerste en voornaamste plaats vragen, die vóór alles eischen eene sterke levende strijdkracht met eene toevlucht voor het geval van „force majeure”. De militaire politiek van Nederland richt zich naar het oogenblik en niet naar eene historische lijn.

En dan stel ik hun, die zich hierop beroepen, de vraag, of het voorbijzien van de actieve maritieme verdediging van toenmaals die historische lijn niet geheel onzuiver trekt.

Een ander voorbeeld.

Velen onder U zullen zich nog herinneren, hoe jaren geleden van deze plaats de offensieve operatiën onder de leiding van WILLEM III, in 1672—1673 op vaderlandschen bodem uitgevoerd, aan een zeer critisch onderzoek zijn onderworpen. De spreker was na ernstige overdenking zoo ongeveer tot de conclusie gekomen, dat het geheel feitelijk een machteloos spel was geweest van den overwonnene tegen de overmacht. De inleider had uit het oog verloren, dat de oorlog in materielen zin alleen een rekenvraagstuk is; doch dat in moreelen zin geldt: „wij rekenen den uitslag niet, doch tellen het doel alleen”. Het heeft dan ook niet aan weerlegging ontbroken en gelukkig is de overweldigende indruk, door den jongen vorst met zijne offensieve oorlogvoering gewekt, in generlei opzicht verzwakt. Doch het incident blijft ter demonstratie

van de mogelijkheid van misvatting op historisch terrein van waarde.

Wat de offensieve oorlogvoering betreft, is het bewijsmaterieel voor en tegen met handen- en mandenvol aan te brengen. Zelfs kan de zelfde gebeurtenis zoowel in de credits als in de debetzijde worden gebracht. Nog ten vorigen jare bleek dit toen de oorlogvoering van MAURITS ten tijde van den slag bij Nieuwpoort werd besproken, ter verdediging van de strategie van Nederlands „grootste strategen”. Het drijven van OLDENBARNEVELT, om den oorlog te beëindigen, werd dan ook van minder gunstige zijde gezien.

Ik, Mijne Heeren, zie de zaak geheel anders en meen in de opvattingen van den raadpensionaris reeds de nieuwere, zuivere strategische begrippen van onzen tijd te zien. De man met den scherpsten blik, die door geen militair vooroordeel is bevangen, wijst reeds met den vinger in de toekomst. U weet, dat de ervaring MAURITS in het gelijk heeft gesteld, want de strategische toestand is weldra zoo bedroevend gebleken, dat tot afbreken der expeditie is besloten en zulks in weerwil van het succes bij Nieuwpoort behaald. Doch, Mijne Heeren, is daarmede het bewijs geleverd, dat er oogenblikkelijk geene omstandigheden zouden zijn, die een strijd in het open veld tot dwingenden plicht kunnen maken? Er zou dan ook over het verschil in strategisch inzicht tusschen MAURITS en OLDENBARNEVELT een boek kunnen worden geschreven, dat den eersten weliswaar in het gelijk zou stellen, doch slechts voor den duur van het tijdperk, waartoe hij behoort. Als wij dit niet begrijpen, als wij z.g. moderne strategie gaan kweken op verouderden grondslag, dan vervallen wij uit den aard der zaak tot anachronisme. Vandaar dan ook het merkwaardige verschijnsel, Mijne Heeren, door U reeds meerdere malen van avond waargenomen, dat mijn blik, bij de bestudeering van het verleden, steeds vooruit in de toekomst ziet.

Waar het hier gaat om de moeilijkheid uit de geschiedenis praktische leering te trekken, daar moet de verklaring mij van het hart, dat de studie van nationale krijgsgeschiedenis ons op het punt van het vestingstelsel parten heeft gespeeld.

Die z.g. historische grondslag van ons vestingstelsel is ons duur te staan gekomen. Hadden wij dezen niet gekend, of beter naar zijne juiste beteekenis leeren waardeeren, dan zouden wij allicht niet in de impasse zijn geraakt van een vestingstelsel te bezitten, dat aan alle zijden onze krachten te boven gaat.

De vraag, die ik voor mijn persoon reeds lang in bevestigen-den zin heb beantwoord, wil ik U dan ook voorleggen, of wij, tot het zuiver stellen van onze gevolgtrekkingen, feitelijk niet verstandiger doen, om veel, van hetgeen wij tot dusverre als krijgsgeschiedenis plachten te beschouwen, bij de militaire aardrijkskunde onder dak te brengen. Er zijn er genoeg onder U, die weten hoezeer ik aan de studie van dit vak, aan eene grondige kennis van onzen bodem uit militair oogpunt beschouwd, waarde hecht. Het is dus niet om de waarde van de krijgsgeschiedenis voor het verrijken van onze kennis in dezen zin te verkleinen, dat ik deze vraag durf stellen. Doch als ik mijne militaire geschiedenis van ons land, de door mij bedoelde studie van volkskracht, wat vrij maak van de kracht van onzen bodem, dan is het gevaar voor het maken van onzuivere gevolgtrekkingen allicht geringer.

Men moet aan het verledene niet meer vragen, dan het ons geven kan.

Niet de historische lijn, doch de eischen van het oogenblik geven ons de richting aan, die wij hebben te volgen en die wij *in volle geestelijke vrijheid* hebben te beoordeelen.

Zoo begroet ik dan ook met welgevallen het vrij worden van de waterzucht, waaraan wij ons gaan ontwringen. Of de Lek een paar d. M. hooger of lager staat, kan ons niet meer deren. De ouderen onder ons en daaronder mag ik mij reeds rekenen, hebben het voorrecht gehad de langzame opstanding van het Nederlandsche volk uit zijn lethargischen slaap mede te maken. Het is een voorrecht daaraan te hebben zien medewerken door zoo veel krachtige mannen vóór ons; het is een hartstocht om aan de voltooiing van het succes te mogen arbeiden.

Of het noodig is?

Maar, Mijnheer de Voorzitter! er is in den aanvang van dit jaar een boekske verschenen, getiteld: *De strijdende vrede*. De schrijver, die mij bekend is, doch wiens naam verborgen blijft, is een man van hooge distinctie, buitengewone begaving. Hij strijdt voor den wereldvrede met behulp van eene wereldstrijdmacht. Ik voer hem een oogenblik sprekende bij U in.

„Zeker — aldus uit hij zich — waar de sterkte van een groot land of de natuurlijke voordeelen van een klein land welslagen beloven van eene actie van land- of zeemacht, daar kan een dreigend of vermeend oorlogsgevaar de liefde voor 's lands verdediging krachtig sterken; en zoo zal ook alle profijt, dat onze krijgskundigen weten te trekken uit de bodemgesteldheid van ons land, aan de nationale warmte voor het leger ten goede komen. Maar wat van 's lands defensie velen afkeerig maakt, is meer dan iets anders dit, dat, onder het thans bestaande statenstelsel, de militairen zelf geen uitweg weten om, binnen de grenzen der financieele mogelijkheden, die verdediging afdoende te verzekeren. Een minister in Nederland, die onder het huidig stelsel der strikt nationale verdediging een vaderlandsch beroep deed op onze beurzen voor vloot of leger, zou geen gehoor vinden, niet omdat het Nederlandsche volk om zijne zelfstandigheid en zijne koloniën niet geeft, maar omdat velen -- terecht dan, of ten onrechte -- door redeneering tot de overtuiging komen, dat langs dezen weg een bevredigend einddoel niet kan worden bereikt. Geef ons door een ander stelsel die zekerheid wèl en vloot en leger zullen even nationaal worden als het nu onze havens, onze dijken, onze kerken en hoogeschoolen zijn.”

Ik laat nu in het midden, of de zedelijke waarde van het begrip wereldvrede wel verhoogd wordt door een beroep op de onbruikbaarheid van het huidige militaire stelsel. Waar het hier om gaat, is, dat een man van zulke begaving als de schrijver, met velen door redeneering tot de overtuiging komt, dat langs dezen weg -- dat wil zeggen langs den weg, dien wij oogenblikkelijk volgen -- een bevredigend einddoel niet kan worden bereikt. Met eene berusting, alsof het

eene zaak van zeer ondergeschikt belang, het al of niet medenemen van zijne parapluie bij druilerig weer geldt, stelt hij de al of niet rechtmatigheid der overtuiging in parenthesi. Nationale warmte achter poelen en plassen; onverschilligheid, waar de militairen geen uitweg meer weten.

U gevoelt, Mijne Heeren, welk een veld van arbeid nog voor ons braak ligt.

Het is een nationale plicht ons tegen de schending van ons grondgebied met inspanning van alle kracht te verzetten, het gebruik van dat gebied aan vreemde legers te verbieden naar onze beste krachten en ons beste weten. Het is uit met de poelen- en plassen-theorie in eerste instantie. Het „se vis pacem, para bellum” moet in onze harten en in onze bajonetten, niet alleen meer in steenen zijn gegrift. De nationale warmte moet in ons volk ook voor het leger in het open veld worden gevoeld.

Of eene militaire geschiedenis der Nederlanden daartoe zou kunnen bijdragen?

Ongetwijfeld, *als zij met dit doel voor oogen geschreven werd* en ik zou wenschen, dat er een moderne Knoop te vinden ware, die den gloed der overtuiging, het diep vaderlandlievend gevoel bezit, om *met het groote militaire doel van het heden* voor oogen aan zulk eene studie kracht en gezag te verleen.

Zij zou de verderfelijke meening, die in de aanhaling van den geachten schrijver weder zoo zonneklaar in het licht treedt, kunnen bestrijden, de meening, dat geestdrift en nationaal gevoel slechts daar zouden opbloeien, waar zekere veiligheid bestaat; dat de strijd om de vrijheid een rekenvraagstuk zou zijn.

De geschiedenis spreekt van worsteling. Zij is onmisbaar dan ook om kwalijk vooroordeel te bestrijden. Zij zal spreken niet tot het volk direct, doch indirect door middel van het officierskorps, waarin zij zal wakker houden het woord van den eersten ORANJE: „Point n'est besoin de réussir pour entreprendre, ni de vaincre pour persévérer.”

Aan de hand der geschiedenis zou ik met mijne zwakke krachten het officierskorps op een gewichtig deel van zijne taak willen wijzen.

„Zijn Amsterdam, Rotterdam, Twente, de Zaanstreek, Leiden gebrekkiger patriotten dan Breda en Willemsoord?”

De vraag komt uit den zelfden mond, uit den mond van den schrijver van „De strijdende vrede”.

Neen Mijne Heeren, in patriotisme staan Willemsoord en Breda gelukkig niet hooger dan de centra van onzen opbloeienden handel en industrie. Doch in een opzicht behooren zij hoog boven hunne omgeving uit te steken.

In toewijding, in zelfopoffering, in vast vertrouwen op de toekomst *quand même*.

Daarin moet ons officierskorps zoo te land als ter zee worden opgevoed. De militaire geschiedenis van Nederland wijst daarheen den weg.

Daarin moet het Nederlandsche volk door het officierskorps worden geleid, opgevoed en voorgegaan.

Mijne Heeren, wij hebben eene taak te vervullen; er dient kracht van ons uit te gaan.

In dit verband zij het mij vergund hulde te brengen aan eene vloot-order door den eskader-commandant in Nederlandsch-Indië onlangs uitgevaardigd. Door eene indiscretie wereldkundig geworden, werd zij eene les niet alleen voor de vloot, doch voor het geheele volk.

De eskader-commandant schreef daarin als volgt:

„Ook al zijn de kansen op eene overwinning, ja zelfs op eenig belangrijk succes, zoo goed als uitgesloten, dan toch zal een ondergang met eere meer in het belang van het vaderland zijn, dan eene overgave uit een zoogenaamd humanitair oogpunt.”

„Zoo wij den vijand niet zoeken, zal hij ons zoeken en willen wij niet roemloos opgesloten of vernietigd worden, dan is het waarschijnlijkste een gevecht in zee.”

„L'acte que tu redoutes” — zegt MONTAIGNE — „c'est précisément l'acte que le devoir impose.”

Ook hij stelt het „courir au sacrifice” het „courir au danger” tot gebiedenden plicht.

Het is een gelukkig verschijnsel, dat in leger en vloot beiden het officierskorps toont, in het aandrijven van het volk tot daden, zijne roeping te begrijpen. Beide deelen van onze

weerkraft streven in een en den zelfden zin. Zooals wij landofficieren arbeiden voor een landleger met drang naar voren, zoo streeft de zeemacht naar eene vloot, die „recht van medespreken” zal verleen.

Om der merkwaardigheidswille deel ik hier nog mede, wat de Kolonel RAMBONNET den 29^{en} Februari van dit jaar te Den Helder in de Marinevereeniging heeft gezegd, dat geheel ligt in de lijn van het hier door mij besprokene. De spreker deelde dan mede, hoe de studie der krijgsgeschiedenis jaren geleden eene overdreven waarde heeft doen toekennen aan de plaatselijke verdediging. „Voor ons land” — aldus vervolgt dan de spreker — had het bouwen van „materieel voor uitsluitend binnengaatsche bestemming in vroegere jaren wel eenige reden van bestaan, hoewel het ook toen reeds slechts ten nadeele van dat voor de hoofdbestemming geschiedde. In onzen modernen tijd met zijn verdragend geschut en zijne enorme krachtsontwikkeling ter zee, kan ik er niet anders dan een uitvloeisel van eene onjuiste conceptie in zien; van het onvoldoende zich indenken, hoe een vijand, die van over zee komt, zich tegenover ons zal gedragen.”

„Een klein land kan zich niet genoeg wachten voor een bekrompen, eenzijdigen kijk op de zaken.”

U ziet wel Mijne Heeren, uit deze aanhaling, die nog door zoo vele andere kan worden bevestigd, dat de marine streeft naar eene vloot in zee, zooals wij streven naar een leger in het veld. Land- en zeemacht beiden maken zich meer en meer vrij van de dwalingen, die verkeerd begrepen krijgsgeschiedkundige studie gevestigd had.

Dat beiderlei streven kan slechts voordeel beloven, wanneer een krachtige wil van het volk den onmisbaren steun verleent.

Het volk moet leeren begrijpen — zooals MONTAIGNE zoo kernachtig zegt — dat „een land niet kan worden gered, dan door opoffering en wel door de vrijwillige opoffering van de schoonsten, van de krachtigsten en van de edelsten zijner zonen.” Als het volk die overtuiging medebrengt in het leger, dan zijn wij onoverwinnlijk.

Nu is het U allen bekend, dat er helaas maar al te veel stroomingen zijn, die het volk in geheel verkeerden zin bewerken.

„Comment se fait cette préparation; que pensent les mères et qu' enseignent les instituteurs?" MONTAIGNE brengt op deze vraag een ontmoedigend antwoord. Pacifisten en voorstanders van arbitrage *quand même* doen de zelfopoffering van het individu voor de gemeenschap als iets overdrevens schijnen; radicale stroomingen met haar veelal exclusief materialistisch doelwit ontnemen aan het volk zijne idealen en de trouw aan de traditiën. Zij geven in moreelen zin steenen voor brood.

Al die richtingen zijn zoo al niet in naam dan toch inderdaad sterk anti-militairistisch. Zij ondermijnen den soldatengeest in het volk en daarmede den geest der soldaten in het leger. Want, Mijne Heeren, het moge in theorie waar zijn, dat het leger eene leerschool is voor het volk; in praktijk echter kan in enkele maanden legerdienst niet hersteld worden, wat in 20 jaren werd bedorven. De volksschool daarom is veeleer de school voor het leger.

Hoe verkeerdelijk moet dan ook in dit opzicht de tot in uiterste consequentie doorgevoerde neutraliteit bij het geschiedkundig onderwijs niet werken. Zij is kortweg uit den booze.

Aankweeking van liefde voor het vaderland en van gehechtheid aan het vorstenhuis, dat in de Unie van Utrecht den eersten innigen band heeft helpen slaan om deze vrij wel onafhankelijke gewesten, dat dien band steeds heeft versterkt en ten slotte tot de vorming van één Nederlandsch vaderland den stoot heeft gegeven; dat grootsche doel van het geschiedkundig onderwijs — ik leer het uit de studie der krijgsgeschiedenis — het mag niet verloren gaan, wil ons volk naar buiten krachtig blijven.

Het officierskorps moet zich bewust zijn, dat het meer dan ooit eene taak te vervullen heeft onder het volk. Aan de voorbereiding van zijn maatschappelijk werk, aan de zedelijke vorming van den jongen officier worden steeds hoogere eischen gesteld.

Zin voor historie te ontwikkelen, heldenvereering aan te kweken, de liefde voor het vorstenhuis diep wortel te doen schieten is, volgens Generaal VAN DAM VAN ISSELT, een deel

van de zedelijke opvoeding in de opleidingsscholen voor de militairen te land en ter zee.

Mijne Heeren, de door mij bedoelde studie van de militaire geschiedenis van Nederland beschouw ik van uitnemend belang voor de zedelijke opvoeding van den officier.

„Certitudes”, noch „précisions” vraag ik van haar; slechts impressies, die, ik wil het dadelijk erkennen, voor elke examencultuur volkomen ontoegankelijk zijn.

De zedelijke kracht van het officierskorps moet door dergelijke studiën winnen, en dergelijke kracht hebben wij officieren noodig te midden van de humanitaire, pacifistische en anti-militairistische stroomingen van den modernen tijd, bij het vervullen van onze taak als militaire opvoeders en aanvoeders van het volk.

Het officierskorps behoort geene macht, maar wel eene kracht te zijn.

Naast de leuze van *vrede door recht* doe het onverflauwd de zijne klinken van *onafhankelijkheid door kracht*.

*
*
*

In dit eerste gedeelte mijner lezing heb ik eene poging gewaagd om de beteekenis van nationaal-krijgsgeschiedkundige studie, mits breed opgevat, voor de zedelijke vorming van den officier in het licht te stellen.

Thans wil ik trachten de beteekenis van krijgsgeschiedkundige studie te schetsen voor de wetenschappelijke vorming; in de eerste plaats voor de tactische ontwikkeling.

Al dadelijk treft het ons dan, dat in de nationale krijgsgeschiedenis de moderne oorlogvoering ten eenenmale onbekend is. De laatste oorlog, waaraan door Nederlandsche troepen werd deelgenomen, is met vuursteengeweren en met de blikken doos als hoofdprojectielsoort der Artillerie gevoerd. Met dit lage peil der bewapening hield dat der toenmalige technische hulpmiddelen, waarover voor de uitrusting, de verpleging en de verplaatsing der legers beschikt werd, ten nauwste verband. In materieel opzicht staat de laatste oorlogvoering op Nederlandschen bodem op dusdanig standpunt; de moreel schokkende indrukken, door het moderne gevecht gewekt, zijn dermate onbekend, dat wij uit die oudere krijgs-

bedrijven weinig of geene tactische leering voor de toekomst kunnen trekken. Met de oorlogen van nog vroegeren datum is dit natuurlijk nog in sterkere mate het geval, en zóó moet dan ook wellicht worden verklaard, dat de eigen krijgsgeschiedenis zoo weinig beoefenaars in ons midden telt.

De meerderheid der officieren studeert toch geene krijgsgeschiedenis, om zich tot legeraanvoerder te bekwamen; zij zoekt zeer verstandig naar vermeerdering van tactische kennis en is qua talis aangewezen op de geschiedenis der laatste, in den vreemde gevoerde, oorlogen. Gewoonlijk wordt die studie zeer nuchter beschreven. Men studeert, met vermijding van de strategische entourage van den bewegingsoorlog in grooten stijl, de meest pakkende momenten uit den tactischen strijd. Deze nu is in zijn wezen internationaal en zelfs grootendeels onafhankelijk van de terreinen, waarop en de omstandigheden, waaronder hij wordt gevoerd. Ik bedoel geenszins hiermede, dat terrein en omstandigheden het verloop van het gevecht niet zouden beheerschen, geenszins. Wij weten sinds lang, dat troepen in den polder langzamer vooruitkomen dan op de heide; doch, wat mij betreft, heb ik ten slotte in het wezen van den polderoorlog niets specifieks kunnen ontdekken. Het vuurgevecht daar is als het vuurgevecht in den Russisch-Japanschen oorlog, vernietigend, verwoestend.

De voorbereiding tot, wat men dan oneigenlijk noemt, de nationale oorlogvoering, t.w. den polderoorlog, moet even zoo goed door de studie van de moderne gevechten worden geleverd.

De moderne gevechtsleer is internationaal.

Volkomen verklaarbaar en ten volle verdedigbaar is het dan ook, dat wij Nederlanders bij onze voorbereiding tot den krijg ons licht opsteken in den vreemde en ik acht het voor eene gezonde ontwikkeling van onze tactische kennis eene dringende vereischte en een dwingenden plicht, dat wij de grondslagen voor onze gevechtsleer ontleenen aan de laatste, met moderne bewapening gevoerde oorlogen. Deden wij anders, dan zouden wij ongelukkige stumperds blijven.

De studie van de geschiedenis der laatste oorlogen is de grondslag voor onze tactische vorming.

Die studie moet — het is U allen bekend — met de noodige voorzichtigheid bedreven worden. Krijgsgeschiedkundige ervaringen zelfs van den laatsten tijd kunnen maar niet zonder meer als bindend voor de toekomst worden verklaard. Zeer opvallend is dit in het licht getreden na den Boerenoorlog, waarvan de aanvankelijke studie velen onzer gedurende korteren of langeren tijd onder den ban heeft gehouden van de z.g. boerentactiek, een excès, zooals U weet, van de moderne tactische richting. Heel lang heeft dit evenwel niet geduurd, want naast de krijgsgeschiedkundige studie heeft ten slotte de tactische overdenking ons behoed voor wat men wel een bankroet der tactische wetenschap heeft genoemd.

De tactiek heeft vooral na dien oorlog geleerd de historische feiten zorgvuldig te bewerken en te benutten. Dat tactische studiën een speculatief karakter behooren te dragen is dan ook ten duidelijkste gebleken. Uitnemend wordt dit door VON BERNHARDI in zijn jongste werk „Vom heutigem Kriege” in het hoofdstuk „Kriegserfahrung und Spekulation” vertolkt. De ervaring van den oorlog kan niet zonder meer worden aanvaard. De theoretische overpeinzing is „die nothwendige Vorbedingung alles Fortschrittes auf dem Gebiete der Kriegführung.”

„Der schöpferische Gedanke musz die Erfahrung der Zukunft vorwegnehmen.”

Krijgsgeschiedkundige studie is een middel, geen doel en ik zou mij kunnen voorstellen, dat iemand het verloop van alle gevechten uit den Japansch-Russischen krijg zou kunnen weten, zonder tactisch beduidend hooger te staan, dan iemand, die zich die kennis niet had verworven en die kortweg met zijn gezond verstand te rade gaat.

Eigen studie en overdenking moet dan ook de krijgsgeschiedkundige studie vruchtdragend maken.

Het aansporen tot dergelijke studie mag dan ook hier niet achterwege blijven en te meer niet, omdat ik in de laatste jaren wel eens twijfel meen te hebben waargenomen aan de waarde van studie in het algemeen. Het is mij soms, alsof de bescheidenheid en het gevoel van onzekerheid, dat

den zoekende kenteekent, dreigt overstemd te worden door de overschatting van hen, die het ook zonder studie wel klaren. Een dergelijk verschijnsel nu, als het werkelijk bestaat, zou natuurlijk op den duur slechts voet kunnen geven aan eene soort van „Draufgängerei”, die schijn en geen wezen is. Een dergelijke geest van schijnbare frischheid, die in het barnen van het gevaar maar al te spoedig verflenst, is inderdaad niet zonder bedenking. Hij brengt het gevaar met zich, dat onder de mom van uiterlijke flinkheid particuliere tactische opvattingen zich zullen vestigen, waaraan een degelijke ondergrond ontbreekt en die ten slotte voor het welslagen van den strijd en het leven onzer ondergeschikten noodlottig zouden kunnen worden. Noodlottig in dien zin, dat ik elk menschenleven, dat in den krijg wordt geofferd zonder evenredige prestatie, niet meer als geofferd, doch als verspild wil doen gelden. MONTAIGNE mag dan ook „la crainte des pertes” inmoreel genoemd hebben, hij zal toch als ik over verspilling van menschenlevens niet gaarne anders oordeelen.

Als dan ook bij de manoeuvres eene enkele maal incidenten voorkomen, die blijkbaar het gevolg zijn van eigen tactische opvattingen, die in de moderne gevechtsleer geen steun meer vinden, dan kan hierover niet anders dan afkeurend worden geoordeeld.

„Nur wer die Kunst durchdacht hat, kann sie üben” zegt von BERNHARDI. „Nachholen lässt sich im Kriege die Denkarbeit nicht, die im Frieden versäumt wurde.”

Het schijnbare resultaat van studie is, ik erken het, veelal uiterst gering. De vruchten van langdurige studie kunnen dikwijls worden samengevat in enkele conclusiën, die anderen, niet studeerenden, zonder inspanning tot de hunne maken, terwijl zij dikwijls het recht hebben om met eenige meewarigheid neer te zien op de studeerenden, die doel en middel niet zelden verwarren. Doch met dat al is het resultaat van goed begrepen studie bij uitstek groot. Zij werkt in wijden kring rondom zich, ook in de rijen van hen, die weinig geestesarbeid verrichten, en zij vormt voorts een neerslag in den geest van de zoekenden zelf, die van niet genoeg te achten belang is.

Door ingespannen, doch voor alles practisch bedreven studie, moet het leger worden vooruitgebracht.

Het is U bekend, in welke practische richting de tactische studie werkzaam is.

De ervaringen van den laatsten krijg waren zoo niet geheel, dan toch meerendeels voorzien. Dat het frontaal gevecht een hevig, verwoed karakter zou krijgen, was voorzien; dat de buitensporige uitbreiding der gevechtsfronten tot krachteloosheid toe, meer uitzondering zou worden eveneens. Doch wat voor velen eene openbaring is geweest, is de verbittering, waarmede het frontgevecht is gevoerd, waarmede de soldaat zich wierp en werd geworpen „en pleine fournaise”; waarmede de hulpmiddelen van den nabijstrijd zijn gevoerd.

Die razende energie, in het gevecht getoond, heeft nog meer dan voorheen de aandacht gevestigd op de beteekenis van de volkskracht op het gelukkig verloop van den strijd.

Opmerkelijk is nu de wijze, waarop VON BERNHARDI de ervaring van den laatsten oorlog weder met het oog op de toekomst verwerkt en den boog tot het uiterste spant. Hij onderwerpt de Japansche tactiek aan eene scherp critische beschouwing. De gelijkmatig sterke fronten, door de omvattingstactiek bovenmatig uitgerekt, worden niet aanvaard. Met verbittering bijna wordt de paragraaf uit het Duitsche reglement bestreden, die aan de verbinding van den frontalen en den omvat tenden aanval het meeste succes verzekert. Tamelijk vinnig bestrijdt de schrijver dan ook de meening van den vroegeren Chef van den Generalen Staf VON SCHLIEFFEN, die de doorbreking als onuitvoerbaar verwerpt. BERNHARDI noemt de lineaire tactiek en de lineaire strategie een bankroet voor de krijgskunst. Hij acht de doorbreking mogelijk, mits „im ganz bestimmten Sinne” wordt „gerüstet.”

Maar BERNHARDI schrijft met de kennelijke bedoeling om het volk voor oogen te houden, dat Duitschland in den toekomstoorlog als numeriek zwakkere op eene geweldige wijze om zich heen zal moeten slaan. Er moet worden doorgestooten met de beste troepen, die de onwederstaanbare phalanx zullen vormen. De toenemende verwatering van het veldleger wordt verworpen en VON SCHLIEFFEN heftig bestreden, waar deze „die

grössere Armee zu verschaffen, die erste Aufgabe des Feldherrn" noemt.

Op de zelfde krijgsgeschiedkundige ervaring als grondslag zien wij dus hier de ontwikkeling van zoo al niet strijdige, dan toch principieel in menig opzicht uiteenlopende stroomingen. Ja, zelfs zien wij de denkbeelden van BERNHARDI op het gebied van tactiek en legervorming onder den ban van de moeilijke politieke constellatie van het oogenblik.

Doch daarom is het lezen van zulk een arbeid voor ons niet minder waardevol. Omdat die phalanx-theorie en de denkbeelden van den schrijver nu niet rechtstreeks verband houden met onze toestanden, is de studie toch van de grootste waarde, omdat zij ons inleidt in de groote tactische vraagstukken, die zich op grondslag van krijgsgeschiedkundige studie hebben ontwikkeld.

Ik noem als zoodanig de keuze tusschen aanval en verdediging, die tusschen doorbreking en omvatting. Van eigenlijke thesen is hier feitelijk geene sprake. Het gaat niet om een voorkeur van bepaalde vormen met algeheele uitsluiting van andere: het gaat om keuze, waarbij eene zinsnede uit het reglement nimmer bindenden invloed mag doen gelden. Honderd-en-één invloeden doen zich hier gevoelen. Temperament van den aanvoerder, oordeel over gehalte en toestand der eigen troepen, het oogenblik van aanvang van den strijd, de grootte der belangen, die in de waagschaal worden geworpen, de oogenblikkelijke strategische toestand, dat alles besluit met nog veel meer over den zin, waarin de beslissing zal vallen.

Voornamelijk zijn het de moreele factoren, die bij onze beslissing hun invloed doen gelden. Het oordeel, dat wij ons gevormd hebben over het gehalte van het leger, is dan wel de invloedrijkste. Alles moet er dan ook aan gelegen zijn, om de intrinsieke waarde van onze eigen strijdmacht te leeren beoordeelen.

De studie van volkskracht, zooals ik mij die denk, is daartoe een eerste middel. Zij vormt in zekeren zin eene inleiding tot de studie der tactiek. Doch naast dit wetenschappelijke middel beschikken wij over een *practisch* van

niet genoeg te schatten waarde — ik bedoel den dienst in den troep.

Tactische studiën en practische troepdienst moeten naar mijne meening niet te ver uiteenloopen, opdat wij onze tactische gevolgtrekkingen niet bouwen op Boeren, Britten, Russen of Japanners, doch op den Nederlandschen aard. Wij moeten de zaken leeren bekijken door eigen bril. In zooverre zou van eene nationale tactiek sprake kunnen zijn.

Zooals overal elders schuilt dan ook hier de waarde van de tactische studiën, die wij hebben leeren opbouwen op de krijgsgeschiedkundige, niet in hare veelheid, doch vóór alles in haar practischen zin.

Deze tactische studiën leggen op hare beurt weder den grondslag voor de kennis der operatieve leiding der strijdkrachten, voor onze strategische kennis.

Immers, de grondgedachte der strategie is geene andere dan het zoo bewegen der troepen, dat zij de tactische beslissing onder gunstige voorwaarden kunnen verwerven. BERNHARDI, aan wiens werk ik deze definitie ontleen, wil dan ook zeer te recht uit hetgeen de tactiek van ons vraagt, terug construeeren, wat de strategie moet beoogen. Dat wil met andere woorden zeggen, dat de tegenwoordige operatieleer als fundament heeft de moderne gevechtssleer.

Reeds ruim 40 jaren geleden schreef VON MOLTKE in de „*Instruktionen für die höheren Truppenführer*”, dat de middelen, waarmede te voren de zege was behaald, en zelfs de door de grootste veldheeren opgestelde regels niet meer geldend voor de toekomst schenen onder den invloed van de voortschrijdende techniek, de verbeterde communicatie en de nieuwe bewapening. VON MOLTKE betoogt hiermede niet anders dan dat uit de verspreide gevechtsvormen de meer verspreide strategische vormen noodzakelijkerwijs voortspruiten.

Het strategische „*déboucher en masse*” is in eene lineaire ontplooiing van kracht veranderd.

Van een dergelijken beheerschenden invloed van den tactischen vorm op den strategischen kunt U zich gemakkelijk eene voorstelling maken door eene gevechtshandeling uit eene

vroegere tactische periode in modernen vorm te construeeren. Zonder gevaar het nationaal karakter van onze studiën prijs te geven, schijnt dergelijke proefneming op den dubbel-slag van Ligny en Quatre Bras, waaraan Nederlandsche troepen deelnamen, toelaatbaar.

Die proef doet al heel spoedig inzien, dat het „déboucher en masse” der Keizerlijke troepen over Charleroi hen tegenover de concentrische wapenwerking der verbondenen in eene netelige positie zou hebben gebracht.

Zoo kost het evenmin moeite om de schitterende operatiën in 1814 onder de werking van moderne tactische inzichten in ander licht te stellen. Uit een oogpunt van ontwikkeling van energie blijven zij natuurlijk nooit volprezen; doch reconstrueert men enkele gevechten op modernen grondslag, dan wordt de indruk der strategische waarde een andere. Het blijkt dan weldra, dat de langere duur der gevechten, het vermogen van zwakke detachementen, om in breed front misleidend uiteengezwermd, tóch nog groote vuurkracht te ontwikkelen, in het algemeen de verhoogde kracht in de verdediging, aan de slingerwijdte van eene operatie op de binnenlijnen geheel andere eischen stelt. Het gevaar tactisch omvat te worden is beduidend toegenomen en zoo zijn er deskundigen, die aan de zoo befaamde operatie op de binnenlijnen alle waarde ontzeggen, tenzij de beide vijandelijke groepen zeer ver uiteen zijn gesteld.

Ik weet niet, hoe het U gegaan is tijdens den Russisch-Japanschen oorlog. Vermoedelijk heeft U even als ik dezen oorlog van dag tot dag gevolgd en nu moet ik als mijne dagelijksche ervaring mededeelen, dat de werking der omvattingsstrategie, zooals deze door de Japanners tegenover Liaojang is gevolgd geworden, mij heeft beklemd. Ware die oorlog honderd jaar te voren gevoerd op deze wijze, ik zou met de grootste overtuiging den weg ter overwinning voor de Russen hebben gewezen. Nu ben ik daarin gedurende den oorlog slechts erg matig geslaagd. Eerst na den oorlog heb ik mij door Fransche schrijvers laten voorrekenen, hoe gemakkelijk of de positie van KOEROPATKIN toch eigenlijk geweest is. Doch dat was alles nademaal geredeneerd.

Voor mij heeft deze veldtocht al weder overtuigend bewezen, dat op strategisch gebied heel veel veranderd is.

Men kan dan ook niet voorzichtig genoeg te werk gaan met het trekken van strategische conclusies uit de geschiedenis van vroegere oorlogen en ik zou de gevolgtrekking dan ook hier willen wagen, dat vruchtdragende strategische studiën alleen dan mogelijk zijn, *als zij op modernen tactischen ondergrond staan*. Te veel heb ik deze gedachte gemist in den jongsten herdruk, dien onze strategische leercursus voor een tweetal jaren geleden heeft ondergaan en waarin, m.i. verkeerdelijk, een zekere voorkeur wordt geschonken aan wat men in de strategie de binnenlijnen noemt. Het is hier niet de plaats om op de groote strijdvraag over opereeren op binnen- dan wel op buitenlijnen nader in te gaan; doch wel wil ik er op wijzen, dat eene stelling nemen in deze quaestie eenvoudig uitgesloten is zonder degelijke tactische onderlegging. De groote tactische strijdvraag over omvatten of doorbreken voert onmiddellijk over op strategisch gebied in de thesis: binnen- dan wel buitenlijnen.

Het is verrassend om dit nauwe verband tusschen tactische en strategische vormen in het nieuwe werk van BERNHARDI na te speuren. Om te doorbreken moet hij zich kunnen concentreeren, daar waar zulks noodig blijkt; hij moet opereeren. Om te opereeren behoeft hij operatieruimte en om deze te verkrijgen kan het noodig zijn niet onmiddellijk „auf dem Leib des Feindes”, doch meer terug te concentreeren. Zoo voert zijne doorbrekingstactiek tot geheel andere vormen dan de meer gangbare tactische meening, die in omvatting haar heil en in lineaire strategische vormen hare inleiding vindt.

U ziet dus hieruit, hoezeer tot goed begrip van de moderne operatie eene moderne tactische kennis onontbeerlijk is.

Is deze in het officierskorps gebracht, dan kan op de studie der strategie vrijelijk worden toegegeven.

Toen de herdruk van den leercursus voor strategie tot stand zou komen, heb ik nog eene poging gewaagd om van de zijde der Academie wat zelfbeperking te verkrijgen op het punt van het strategisch onderwijs. Ik meende, dat het

onderwijs bij de officiersopleiding in hoofdzaak moest aansturen op het vormen van goede tactische begrippen. De groote meerderheid van de officieren heeft toch met strategie weinig of niets te maken; doch wat meer zegt het juiste begrip der strategie eischt vóór alles levenswijsheid op militair gebied en eene gedegen kennis op krijgsgeschiedkundig gebied. Nu verkondigt de cursus ons daarentegen de stelling, dat de theorie der oorlogvoering, wel beschouwd, dan ook niet anders kan zijn dan de inleiding tot eene rationeele studie der krijgsgeschiedenis. Ik zou nu zoo gaarne zien, dat men aan de Academie dit standpunt zou willen prijsgeven en dat men daar zou willen begrijpen, hoe met ernstige krijgsgeschiedkundige studie op degelijken tactischen grondslag en met eene studie van volkskracht op militairen grondslag de officiersopleiding hare taak volkomen zou hebben volbracht.

Die krijgsgeschiedkundige studie is een onmisbaar element bij de opvoeding niet zoozeer in strategisch opzicht, dan wel uit het oogpunt van karaktervorming. De oorlog is het gebied van wrijving, waar alleen vastberadenheid, koelhoofdigheid, moed, taaie volharding, kortom alle die deugden, die men met het eene woord karakter omvat, de overwinning kunnen brengen. En zoo nu ergens de studie van krijgsgeschiedenis heilbrengend kan werken, dan is het door hier leering te brengen. *De opvoedende waarde van krijgsgeschiedkundige studie staat ten slotte ook hier ver boven de theoretische.* Er is geene officiersopleiding denkbaar zonder grondige studie van het wezen van den oorlog.

Als men slechts zoo voorzichtig wil zijn, om bij het trekken van strategische conclusies met moderne tactische begrippen te rekenen, dan is de keuze van studieterrein in dit opzicht onbepaald. Men kieze de voorbeelden, waar men wil. De oorlogvoering van een CAESAR en een ALEXANDER heeft hier nog waarde behouden. Doch te veel teruggrijpen in het verleden is daarom niet raadzaam, omdat men voor leerzame studiën in dergelijken meer karakter vormenden zin, den toestand, waarin de veldheer is geplaatst, in onderdeelen moet kunnen reconstrueeren. Dat onze eigen krijgsgeschie-

denis een ruim veld van bewerking biedt, springt natuurlijk in het oog.

Ik zou niet gaarne willen ontkennen, dat dergelijke krijgsgeschiedkundige studiën aan de Academie niet met voordeel dienstbaar zouden kunnen worden gemaakt aan het doen ingang vinden van goed *strategisch inzicht*.

Het is meer mijne bedoeling, om verzet aan te teekenen tegen de overdreven waarde aan strategische studie gehecht als grondslag van de krijgsgeschiedkundige.

Ik verbeeld me, dat zij te veel boekenwijsheid en schijngeleerdheid wekt. Om der merkwaardigheidswille leg ik U hier eenige examenvragen voor, die uit de laatste tijden dateeren.

— Welke vragen moeten door eene regeering worden overwogen in verband met het staatkundige en het militaire doel van den oorlog, alvorens tot den oorlog wordt besloten?

— Welke redenen kunnen aanleiding geven tot het sluiten van een bondgenootschap en welke voor- en welke nadeelen zijn er aan een bondgenootschappelijken oorlog verbonden?

— Geef eene beschouwing over de eischen, die uit een militair oogpunt aan de weermacht gesteld moeten worden.

En ten slotte nog deze.

— Noem de hoofdbeginselen der oorlogvoering en geef eene nadere beschouwing over het beginsel, dat het vijandelijke leger het hoofdobject moet vormen.

Nu moet ik U er bij mededeelen, dat onder die hoofdbeginselen o. m. genoemd staat: Men moet den tegenstander nooit onderschatten.

Ik zal de beteekenis van dezen regel, die in den cursus cursief gedrukt staat, natuurlijk niet onderschatten; doch ik aarzel toch niet te verklaren, dat hij toch niet dermate belangrijk is, om het memoreeren er van tot plicht te stellen.

Want werkelijk, Mijnheer de Voorzitter, wat hier gebeurt, is memoreeren van strategie, zooals U weet *de kunst van handelen onder den bezwarenden druk der omstandigheden*.

Een twintigtal jaren geleden schreef de U bekende schrijver von GYZICKI, dat „die „Bücher über Strategie geradezu verpestend gewirkt“ hadden „befähigte Köpfe desorganisirt und zum weiteren Denken unfähig gemacht“. Dat is natuurlijk

schromelijke overdrijving; doch niettemin geven die woorden te denken. Weet U wel, Mijne Heeren, dat om deze vragen goed te kunnen beantwoorden een geheel boek moet gememoreerd worden?

Denkt U nu deze jonge officieren zoo strategisch onderlegd in het werkzame leven, en volgen wij dan alleen hen, die voortarbeiden en tot hoogere denkprestaties komen.

Zij bemerken aldra, dat eene Nederlandsche regeering nooit de keus heeft om tot een oorlog te besluiten en dat een rechtgeaard Nederlander nog nimmer den tegenstander heeft onderschat, doch eeuwig overschat.

De eerste strategische oefening op de kaart, die hij op wat lateren leeftijd mede maakt, opent hem de oogen voor de geringe waarde van al zijn theoretisch weten. Keuze van operatielijnen, het bestaat niet. Het is alles boekenwijsheid. Er is geene operatie meer denkbaar, die niet overdacht is vooraf, jarenlang gerepeteerd en besproken.

Daarom, Mijnheer de Voorzitter, wij moeten niet te vroeg beginnen met de strategische theorie en wat mij betreft, werd de cursus, hoe mooi hij ook moge zijn, aan de Academie voor de leerlingen gesloten.

Niet te vroeg beginnen met leeren, doch evenmin met doceeren. Men moet voor de studie van strategie leerlingen en leeraren kiezen, die wat hebben rondgezien. De plaats voor strategische studiën is dan ook de Hoogere Krijgsschool en om te zorgen, dat zij in practischen zin worden geleid moet men oudere officieren kiezen, die reeds stafdienst hebben verricht en het „graue” in de theorie met practischen blik weten te herkennen. Bij ondervinding kan ik U althans mededeelen, dat ik mij als jong kapitein van de Vesting-Artillerie en jarenlang buiten elke aanraking met den stafdienst blijvende, weinig gedisponeerd heb gevoeld voor mijne zware studiën.

Meermalen heb ik gelegenheid gevonden over mijne inzichten over de uiterst relatieve waarde van strategische studiën voor ons Nederlanders van gedachte te wisselen met officieren van de Academie. Telkens ben ik bij de ouderen op weerstand gestuit; weerstand die niet te breken valt, omdat geen bewijs kan worden geleverd.

Doch ik wil thans den boog niet al te sterk spannen, mij matigen in mijne eischen en slechts de bescheiden vraag stellen, om, met waardeering van de strategie als kunst meer dan als wetenschap, althans de examencultuur bij de Academie voor dit vak te bannen.

Zoo kom ik als van zelf bij de opleiding van den officier tot eene geleidelijke klimming. Ontwikkeling van historischen zin, studie van land en volk op militairen grondslag; grondige tactische onderlegging en kennis van het wezen van het moderne gevecht, karaktervorming en vestiging van strategische begrippen met behulp van zorgvuldig gekozen voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis. Tot bekroning strategische vorming op lateren leeftijd; doch met de bescheiden eischen van het practische werken voor oogen.

Doch dan, Mijnheer de Voorzitter, heb ik nog een bescheiden wensch. Ik zou het toch zoo dringend noodig achten, dat ook na de Hoogere Krijgsschool de krijgsgeschiedkundige studie niet rusten bleef. Toch is dit maar al te veel het geval. De dagelijksche beslommering van den bureaudienst, die het meerendeel der organen onzer hogere oorlogsleiding in vredesdienst gevangen houdt, laat veelal geen tijd meer voor studie van den krijg. Dat is jammer, zeer jammer, want er is geen krachtiger middel, om zich voor den oorlog te bekwamen, dan dit.

Mijne Heeren, er schuilt in het dagelijksche militaire leven een gevaar. Al onze toekomstige legeraanvoerders moeten van graad tot graad langzaam opwaarts. Zij dienen allen jarenlang, het overwegend grootste deel van hunne militaire carrière, en sous-ordre.

Onze samenleving vordert daarbij altijd eene zekere ondergeschiktheid der gedachte, die vrijwillig gaarne wordt gebracht, doch die ten slotte voor het ontwikkelen van zelfstandigheid, initiatief en moed om verantwoording te dragen, niet bevorderlijk is. Langdurige vredesdienst is veeleer verzwakkend dan versterkend voor ons karakter. Van onze jeugdige frischheid gaat door het lang tastend door het leven gaan veel verloren en het gevaar bestaat, dat de woordelijke rangen niet worden bereikt met de zoo onont-

beerlijke soldaten-poëzie en met den drang naar daden, die de jeugd kenmerkt.

Is het onder deze omstandigheden niet dringend noodig, dat wij een open oog houden voor de eischen, die de oorlog met onfeilbare gestrengheid aan onze karaktergaven stelt?

Wanneer wij toch in elken oorlog weder op nieuw zien, hoe velen onder den druk der verantwoording bezwijken of te kort schieten, dan moet dit toch vóór alles aansporing geven om ons zelf te herzien en ons op te beuren tot het niveau, dat de oorlog van ons eischen zal, en om aansporend en opbeurend rondom ons te werken.

Moge dan ook, Mijnheer de Voorzitter, onze hoogere troepen-leiding zich in de eerste plaats bewust blijven, *dat de betekenis van krijgsgeschiedkundige studiën vóór alles zetelt in hare zeer veredelende werking.*

De VOORZITTER: Mijnheer TONNET. Uit naam van de vergadering betuig ik U mijn zeer hartelijken dank, dat U, niettegenstaande den drukken troependienst, waarop U zelf hebt gewezen, toch nog den tijd hebt gevonden om heden avond eene voordracht te houden, welke getuigt van zoo veel studie. Mij dunkt, dat U eene goede daad hebt gedaan door ons te wijzen op het groote belang van de studie van de oorlogen zoowel in het algemeen als die in ons land in het bijzonder. Wat mij betreft, ik kan geheel met U instemmen, waar U zegt, dat de studie der krijgsgeschiedenis voornamelijk tot grondslag moet hebben het nagaan van de oorzaken van een oorlog, van de factoren, welke daarop van invloed waren, en van de gevolgen, welke er uit voortgekomen zijn. Zoo ook, dat hetgeen in vroegere tijden heeft plaats gehad, bekeken behoort te worden door een modernen bril, om daaruit gevolgtrekkingen voor den tegenwoordigen tijd en de toekomst te kunnen maken; dat, bij de nadere beschouwing van de verschillende factoren, rekening dient te worden gehouden met de nieuwere strijdmiddelen, den geest der bevolking en de omstandigheid, in hoever de nabijgelegen staten op een en ander invloed kunnen uitoefenen.

Waar U zoo even hebt gezegd, dat de studie aan onze

opleidingsschool voor officieren moet worden hervormd en ook die van den officier in eene andere richting behoort te worden geleid, namelijk in den geest van hetgeen U wenscht, daar zal het U zeker aangenaam zijn te vernemen, dat een oud-leeraar aan die inrichting zich bereid heeft verklaard het woord tegen U te voeren. Ik wil hopen, dat het voorbeeld van den Heer LAMBOOY door andere heeren zal worden gevolgd en dat de discussie moge leiden tot gunstige resultaten.

Het woord is aan den Heer LAMBOOY.

De Heer LAMBOOY: Mijnheer de VOORZITTER. Mijne Heeren! Toen ik verleden jaar deelnam aan de beraadslagingen, welke naar aanleiding van de voordracht van den Heer VAN DAM VAN ISSELT plaats vonden, kon ik niet bevroeden, dat ik ook dit jaar eenige oogenblikken Uwe welwillende aandacht zou moeten vragen. De eenige verontschuldiging, die ik U hiervoor kan aanbieden, is, dat ik van mijn hooggeachten oud-leermeester eene uitnodiging mocht ontvangen, om met hem in dit militair-paedagogisch tournoi de wapens te kruisen.

Die uitnodiging mocht ik niet afslaan, niet alleen omdat het onderwerp in zeer hooge mate mijne belangstelling wekt, maar vooral, omdat ik als medewerker aan den jongsten herdruk van PLANTENGA's „Strategie en Krijgsgeschiedenis” medeplichtig ben aan de bestending van de, in ons land door dien hooggewaardeerden schrijver en militair-onderwijsman ingevoerde onderwijsmethode.

De Kapitein TONNET was zoo beleefd mij met een enkel woord mede te deelen tot welke conclusies die spreker zou komen, zoodat ik mij in algemeenen zin op deze bespreking kon voorbereiden. Voor die attentie betuig ik hem mijn beleefden dank.

Waar de inleider niets meer of minder voorstelt, dan de geheele opleiding in strategie aan de Koninklijke Militaire Academie te doen vervallen, moet ik U even mededeelen, wat eigenlijk bij dat studievak wordt behandeld.

Nadat het begrip strategie is ontwikkeld, wordt de taak van de staatkunde vóór, gedurende en nã den oorlog en de beteekenis van bondgenooten behandeld. Deze vraagstukken

zijn niet alleen van belang voor ieder officier, doch voor ieder ontwikkeld Nederlander, opdat hij duidelijk de gevaren beseffe van politieke inmenging in het militaire deel van het oorlogsbedrijf, en begrijpe, dat ook een klein land moet kunnen op eigen beenen staan. In dit licht beschouwd krijgt dan ook een der vragen, waarmede zoo even de lachlust werd opgewekt, een heel ander karakter.

Vervolgens wordt de legervorming uitvoerig besproken; deze materie wordt in ons land in verband met de wettelijke bepalingen bij de strategie ondergebracht. In andere landen vormt zij een afzonderlijk studievak.

Dat grondige behandeling hiervan gewenscht is, kan moeilijk worden betwist. Vooral in den tegenwoordigen tijd, waar militaire hervormers met de meest uiteenlopende zienswijzen op de jonge officieren zullen inwerken, is het noodzakelijk, hen in dit opzicht op de Koninklijke Militaire Academie en den Hoofdcursus te wapenen en hun vasten grond te geven.

Vervolgens worden in enkele lessen besproken de beteekenis van vestingen, spoorwegen en telegrafen bij de oorlogvoering. Daarna volgt de strategie. Schakelt men de vele krijgsgeschiedkundige voorbeelden en de landingen uit, dan worden in den leercursus in het geheel een tachtigtal bladzijden aan de eigenlijke strategie gewijd, waarbij nog moet worden vermeld, dat verschillende onderwerpen, onmiddellijk naar den tactischen leercursus zouden moeten verhuizen, indien men het onderwijs in strategie deed vervallen. De tijd *aan dat alles* besteed bedraagt in het tweede studiejaar 2 uren per week en in het derde 1 uur per week, behalve voor de cadetten der Infanterie, die eenige veldtochten méér behandelen. Rekent men voor legervorming, krijgsgeschiedenis, landingen en andere niet zuiver strategische onderwerpen twee derden van dien tijd, dan zou men kunnen aannemen, dat voor de eigenlijke theorie der strategie in het geheel een 35-tal uren worden besteed. Toen ik dan ook den geachten inleider protest hoorde aantekenen, leek mij dit niet vrij van overdrijving. Als het onderricht dus niet bepaald schadelijk werkt, dan is hier toch niet zóó veel gevaar aanwezig, dat krijgswetenschappelijk Nederland moest worden te wapen

geroepen. Intusschen is naar mijne overtuiging dat onderricht nuttig, en dat nu hoop ik U aan te toonen.

Ik ben overtuigd, dat allen die het voorrecht hadden van den inleider onderricht in die wetenschappen te ontvangen, een diepen indruk daarvan hebben behouden. De heldere wijze, waarop hij ons het ware wezen van den krijg heeft leeren kennen, heeft in niet geringe mate bijgedragen tot onze militaire vorming. *Alle officieren* behooren echter het wezen van den oorlog te leeren kennen, en daarom moeten enkele veldtochten grondig met de cadetten behandeld worden.

Waar ik dus conform den inleider de studie der krijgsgeschiedenis onontbeerlijk acht voor den aanstaanden officier, daar voeg ik er echter terstond aan toe, dat het m.i. onmogelijk is, *aan cadetten*, goed onderricht daarin te geven, zonder dat ook de strategie zelf ter sprake komt. Zij kennen niet eens de nomenclatuur dier wetenschap! Moet men hun dan niet, alvorens een veldtocht te bespreken, een begrip geven van de beteekenis der woorden: operatieplan, basis, strategische aanval en verdediging, object, strategisch punt, verdedigingslijn, flankstelling, etappendienst, buiten- en binnenoperatielijnen, strategische vleugel, doorbreking, omtrekking, concentratie, verbindingen, enz.? Dit is *dringend noodig*, want het is merkwaardig welke hoogst eigenaardige begrippen die leerlingen zich dikwijls vormen van zaken, die voor Krijgsschoolgehoor niet nader behoeven te worden toegelicht. Gaat men die begrippen onder den veldtocht door behandelen, dan verwatert men het een met het ander.

Trouwens, tot mijn genoegen zag ik, dat de geachte spreker als leeraar aan de Krijgsschool eveneens met eene meer *theoretische* verhandeling over politiek en strategie zijn onderwijs *aanving*.

Eene andere quaestie is, of men ook de beginselen der oorlogvoering met de cadetten moet behandelen? Ik voor mij beantwoord die vraag volmondig met ja. Ter voltooiing van de tactische opleiding moeten de aanstaande officieren vernemen, hoe ook in het groot de beginselen gelden, die zij in de tactiek hebben geleerd. Hoe ook daar het verrassend handelen met groote kracht en snelheid eene levensvoorwaarde

kan zijn, dat ook daar moet worden gewaakt tegen krachtsverspilling en krachtsversnippering, dat vernietiging van 's vijands levende strijdkrachten het hoofddoel behoort te zijn, enz., enz. Nu weet ik wel, de theorie is eenvoudig en van zelf sprekend. Doch zij werkt opvoedend en verheffend, als zij met oordeel wordt voorgedragen. En als die lessen, de eene na de andere aansporende tot groote energie en activiteit, met opoffering van zoo weinig tijd worden gegeven, waarom er dan verzet tegen aangeteekend?

Bovendien is het uit een *practisch oogpunt noodig*, dat ook jonge officieren eenig begrip hebben van de strategie. In de eerste plaats omdat het afkeuring verdient, in den tegenwoordigen tijd aan de vakopleiding onzer officieren lagere eischen te stellen. Zij zullen onder hunne ondergeschikten ontwikkelde jongelieden vinden; daarom zorge men er voor, dat de officier geen al te ongunstig figuur maakt, indien hem vragen gedaan worden, betreffende oorlogsberichten, namen en begrippen, die bijv. in de dagbladen voorkomen. Dan moet hij niet naar zijn collega van de Hoogere Krijgsschool behoeven te loopen, om inlichtingen te vragen. Want deze consequentie moet men toch volgens sprekers voorstel aanvaarden.

Acht men met mij die verklaring van de begrippen en benamingen wél noodig, dan, Mijne Heeren, blijft er werkelijk zoo „verschwindend” weinig te schrappen over, dat dit geen onderwerp van discussie behoort te zijn.

Het lag in mijn voornemen, om U door enkele voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis aan te toonen, hoe dikwijls lagere bevelhebbers, ja commandanten van patrouilles, in omstandigheden kunnen komen, waarin zij *strategisch inzicht* behooren te hebben, om hunne maatregelen juist te treffen. Aangezien die uiteenzetting echter te veel tijd zou vorderen, zal ik daartoe niet overgaan en alleen vermelden, dat daarvoor in het bijzonder de veldtocht van 1815 een dankbaar onderwerp van studie is. Het Oostenrijksche velddienst-voorschrift van dit jaar zegt dan ook uitdrukkelijk: „Patrouillen-Commandanten kommen häufig in die Lage, vom Standpunkte höherer Führer urteilen zu müssen.” Lijnrecht in strijd dus

met sprekers betoog, dat de groote meerderheid der officieren van strategisch terrein verwijderd blijven.

Voorts komt de studie der strategie ten goede aan de algemeene militaire ontwikkeling, doordat met de leerlingen de geheele oorlogvoering op zeer populaire wijze en zonder geleerdheid van hooger standpunt wordt bekeken, en de officier daardoor alleen in staat wordt gesteld, de vakbladen te lezen en meer belangstelling zal gaan gevoelen voor, en profijt trekken van de schoonste der militaire wetenschappen, de krijgsgeschiedenis. Heeft men geen begrip van de strategie, dan zal men wel krijgsgeschiedkundige werken lezen en feiten-materiaal verzamelen, maar deze niet benutten tot eigen ontwikkeling.

Wat nu aangaat de stelling, dat hoogstens aan de Hoogere Krijgsschool plaats is voor wetenschappelijke strategie, daar moet ik dadelijk tegen aanvoeren, dat hier iets hapert aan het betoog van den inleider. Immers, als het noodig wordt geoordeeld, dat officieren van de Hoogere Krijgsschool de strategie behandelen, dan is dat, omdat men zulks noodig acht in verband met hunne latere carrière. Maar in ons land kunnen gelukkig ook door niet-krijgsscholieren de hoogste rangen worden bereikt. Dus moeten die althans *eenvoudig onderricht in de grondbeginselen* der strategie krijgen, waarop zij later kunnen voortbouwen.

Meer dan één officier, die aanvankelijk geen onderricht had gehad in die wetenschap, doordat zulks vroeger aan den Hoofdcursus en aan de cadetten voor het O.-I. leger niet gegeven werd, heeft mij na zijn bezoek aan de Krijgsschool verklaard: „hoe jammer, dat ik die *grondbeginselen* niet onder de knie had, vóór dat ik op de Krijgsschool kwam, want dan zou ik van het *hoogere onderricht* daar veel meer profijt hebben getrokken.”

Spreker heeft een aanval gedaan op de uitgebreidheid van den tegenwoordigen leercursus en in afkeurenden zin vermeld, dat eene zekere voorliefde voor de operatiën op de binnenlijnen valt waar te nemen, hetgeen een verouderd standpunt zou zijn. In de weerlegging hiervan zal ik zeer kort zijn, omdat ik het niet vruchtdragend vind, in deze ver-

gadering een leercursus te critiseeren, die wellicht aan een groot deel der aanwezigen hetzij niet bekend is, dan wél niet voldoende nauwkeurig voor den geest staat.

Wat de uitgebreid aangaat, heb ik reeds opgemerkt, dat het aantal voorbeelden, *niet de theorie*, veel plaats in beslag heeft genomen, eensdeels om den leeraar ruime keuze te laten bij het behandelen van veldtochten, anderdeels om den jongen officier een boekwerk mede te geven, waarin hij een niet al te beperkt overzicht heeft van voor ons van belang zijnde veldtochten. Wat de beteekenis van de binnen-operatielijnen aangaat, teeken ik aan, dat ik de redactie van dat hoofdstuk nog eens aandachtig heb overwogen. Spreker noemt dat hoofdstuk niet op de hoogte van den tijd, ik noem het nog ultramodern. Vooral voor ons land acht ik de mogelijkheid volstrekt niet buitengesloten, dat wij groote vruchten kunnen plukken van het opereeren op die binnenlijnen. Moge de veldheer, die bijv. te gelijker tijd te kampen heeft met vijanden benoorden en bezuiden onze groote rivieren, van de binnenlijnen dat zelfde profijt weten te trekken als de groote NAPOLEON op het eveneens beperkte operatietooneel van 1796 en van 1814. De vrees, dat de operatie thans spoedig in eene omvatting zou ondergaan, kan ik niet deelen, omdat de groepen, die de bewegingsruimte moeten waarborgen, ook thans niet zoo spoedig overwonnen zullen zijn als voorheen.

Hier is het de plaats om te wijzen op eene merkwaardige leemte in sprekers betoog betreffende 1814. Eerst hebben wij gehoord, dat thans, in tegenstelling met vroeger, zwakke afdeelingen dikwerf langdurig aan overmacht weerstand kunnen bieden. In den tegenwoordigen tijd zou, volgens den inleider, NAPOLEON'S stoot op Champaubert, Montmirail, Chateau-Thierry, Vauchamps en Etoges zóó lang geduurd hebben, dat hij te laat zou zijn gekomen, om zich tusschen SCHWARZENBERG'S leger en Parijs te werpen. Maar spreker verzuimt daarbij tevens in het oog te houden, dat NAPOLEON aan de Seine troepen achter liet onder VICTOR en OUDINOT, om SCHWARZENBERG tegen te houden! Zou hier dan niet het overwinnen van die troepen langer hebben geduurd, indien zij met moderne geweren waren bewapend geweest? Wat blijft

er dus over van sprekers argumenten ten nadeele van de binnenlijnen?

Bovendien kan de veldheer op de binnenlijnen ongemeen veel nut hebben van de spoorwegen.

Thans een enkel woord over sprekers stelling, dat men het onderwijs zeker moet losmaken van examencultuur.

Die stelling, zooals ze daar ligt, onderschrijf ik ten volle. Examencultuur is altijd verkeerd; maar ik wil er toch op wijzen, dat men op de Academie wellicht geen enkel studievak vindt, waarin meer leerlingen, door de hooge kwartaalcijfers, vrijstelling van overgangsexamen hebben, dan juist in de strategie en krijgsgeschiedenis; wel een bewijs, dat het onderwijs rekening houdt met het bevattingsvermogen van het gehoor. In den laatsten tijd is het juist het streven, om het geheugenwerk voor de krijgsgeschiedenis tot een minimum terug te brengen, en het verheugt mij, hieraan krachtig te hebben mogen medewerken. Aan den laatsten druk van het leerboek is een atlas toegevoegd van niet minder dan 43 kaarten en schetsen met troepenopstellingen en toelichtingen, zoodat de leerling uit de kaarten alleen reeds een beeld krijgt van het verloop van den veldtocht. Die kaarten mogen bij het examen geraadpleegd worden. Ook is het duidelijk, dat van het onderwijs gevend personeel voldoende kennis van zaken mag verwacht worden, om te kunnen onderscheiden, wat wél en wat niet geschikt is om voor het examen te worden geëischt.

Vooral moet men niet door het oppervlakkig beoordeelen van den tekst eener examenvraag verkeerde gevolgtrekkingen maken. Daarbij behoort eerst deugdelijk te worden onderzocht, hoe de leeraar zijn onderwerp behandeld heeft, alvorens conclusies te trekken. Ik geef U dan ook in overweging, eens in het leerboek na te gaan, hoe daarin de door den inleider aangehaalde vragen behandeld zijn, omdat ik overtuigd ben, dat U ze dan niet zoo zonderling meer zult vinden, als de spreker ze wilde doen voorkomen.

Gebukt gaan de cadetten zeker *niet* onder het strategie-examen; als regel geniet de studie van dat vak veeleer de sympathie, en zijn de resultaten van het zeer eenvoudige

examen gunstig te noemen. Persoonlijk hechten aan een examen in het algemeen, doe ik niet, mits dan op andere betere wijze de invloed van ieder leervak in rekening wordt gebracht. Want men vergete niet, dat bij het officiersexamen tevens een rangnummer moet worden toegekend, en dan verdient toch een candidaat, die, bij overigens gelijke bekwaamheid, veel beter van het onderricht in strategie en krijgsgeschiedenis heeft geprofiteerd dan een ander, een beter promotienummer.

Veel van hetgeen door den geachten inleider in zijn belangrijk en boeiend betoog werd aangevoerd, moet ik tot mijn leedwezen onaangeroerd laten. Zeker zou het de moeite loonen, om nader in te gaan op de gevolgtrekkingen die hij heeft gemaakt naar aanleiding van zijne grondstelling, dat de moderne tactische vormen wijziging brengen in de moderne strategie. Ik voor mij zou huiverig zijn, om hier van het spreekgestoelte voorspellingen te doen zooals wij ze hier hebben gehoord betreffende den opmarsch naar Ligny en Quatre Bras, en betreffende de operatiën van 1814. Interessant zou het ook zijn, om naar aanleiding van de uitspraak, dat de strategie der Japanners in 1904 oudtijds hunne nederlaag zou zijn geworden, eens eene parallel te trekken tusschen hun opmarsch en dien van NAPOLEON in 1812, die eveneens in zeer breed front plaats had. Dit zou echter te ver voeren en meer tijd van voorbereiding eischen.

Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, zij het mij vergund, den hartgrondigen wensch uit te spreken, dat ook in de toekomst onze aanstaande officieren onderricht mogen ontvangen in het *één onverbreekbaar geheel vormende* studievak der strategie *en* krijgsgeschiedenis, waarvoor de meesten onzer in hun opleidingstijd zoo veel belangstelling voelden.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan den Generaal DE BAS.

De Heer DE BAS: Met bijzondere belangstelling, Mijnheer de Voorzitter, hoorde ik de uitmuntende voordracht van den Heer Kapitein TONNET omtrent de beteekenis van dat deel der historie, dat mij zoo na aan het hart ligt; daarna

het krachtig en bekwaam toegelichte meeningsverschil tusschen den Heer 1ste-Luitenant LAMBOOY en den inleider aangaande het nut voor aanstaande officieren van het onderwijs in de strategie. Aan beide sprekers een woord van hulde.

Hoewel persoonlijk dichter staande bij het betoog van Kapitein TONNET, wil 't mij toch voorkomen, dat hij te ver gaat, wanneer hij bedoeld onderwijs geheel wil doen vervallen: maar op de begrijpelijke tegenspraak van den jongsten medewerker bij den gewijzigden herdruk van PLANTENGA's „Strategie en Krijgsgeschiedenis” valt m.i. eveneens af te dingen. Als zoo dikwijls bij verschil van gevoelen tusschen bekwame woordvoerders, ligt ook hier waarschijnlijk de waarheid in het midden, en zou ik durven stemmen voor behoud van het leervak, mits beperking van dit onderwijs voor toekomstige officieren tot het strikt noodzakelijke, enkel als inleiding voor latere studie der krijgsgeschiedenis.

Ook onze tijdgenooten op de Koninklijke Militaire Academie genoten onderricht in de strategie: doch nagenoeg zonder eenige toelichting op welke wijze dit onderwerp zich sinds de oudste tijden uit het verloop der oorlogen van zelf heeft ontwikkeld. Onze cursus leidde eenvoudig in: „de strategie is de kunst van den veldheer”, zeker een al zeer weinig tot den geest sprekende definitie. Inderdaad begrepen wij dan ook, dat die leer nuttiger scheen voor onzen leeraar en zijne superieuren, tegen wie wij zoo hoog opzagen, dan voor a.s. pelotons-commandanten. Wij hoorden in breeden omvang van allerlei daarbij voorkomende elementen, oorlogstoeu- neelen, van subjecten en objecten, operatie-, binnen-, buiten- lijnen en dwarsverbindingen, van front- en flankaanvallen, strategische doorbreking, omtrekking, enz. —: benamingen, theses en algemeene begrippen, welke onzen trots tot zekere hoogte streelden, maar voor onze jonge hersenen te hoog gingen. De leeraar — een hoogst verdienstelijk officier en geestige schrijver, doch slechts strateeg in theorie — scheen dan ook zoo innig overtuigd te zijn omtrent de geringe belangstelling zijner *Spes patriae* in die vrij dorre studie, dat hij de jonkers dwong, den tekst van den leer- cursus woordelijk van buiten te leeren, zoowel de zwakkere

broeders als de uitverkorenen het memorie-werk woordelijk, met komma's en punten, voor zijn kathedr liet opzeggen.

Niettegenstaande deze prozaische overdrijving van den meester, ben ik dankbaar, en anderen met mij, die lessen te hebben bijgewoond. Na verloop van eenige jaren waren schier alleen de strategische benamingen, de nomenclatuur der legeraanvoering, ons bijgebleven. Maar deze en de opgedane algemeene begrippen vormden toch den grondslag bij de studie der krijgsgeschiedenis, waarvoor op de Militaire Academie heelemaal geen tijd, op de Staf-, thans de Hoogere Krijgsschool, nauw voldoende ruimte beschikbaar was; tijd en gelegenheid daarvoor braken pas aan na geheele beëindiging van dit hogere militair onderwijs. Daarom meenen wij, dat de waarde van zoodanigen grondslag niet mag worden onderschat. Wat wij op de Academie van de strategie vernamen, vormde als 't ware het gaas, waarop later met goed gevolg verder kon worden geborduurd: voor enkelen door vrije studie, voor anderen op de Staf-, later Hoogere Krijgsschool — vooral daarna. Gaarne vertrouwen wij dan ook, dat de tweestrijd tusschen Kapitein TONNET en zijn tegenstander, loyaal en aantrekkelijk, met wederzijdsche eerbiediging van karakter en gevoelen, zal voeren tot een gewenscht vergelijk, d.i. op een gulden middenweg, welke het plan van onderwijs voor a.s. officieren zonder twijfel zal weten te vinden.

Wil deze leering vruchtbaar zijn, dan behoort ze te gronden op uitvoerige kennis van de krijgsgeschiedenis, in de eerste plaats van eigen land en koloniën. Hoewel van gevoelen verschillende omtrent het reeds besproken punt, kwamen de inleider en de laatste spreker ten volle overeen aangaande het nut en de beteekenis der krijgsgeschiedenis voor toekomstige aanvoerders: zij 't die studie vroeger dan later aanvange. Bij die overeenstemming, volgens duidelijk sprekende verschijnselen gedurende de laatste jaren bij de legerbestuurders, ook veelvuldig waargenomen in de burgermaatschappij, beheerschte mij het gelukkige gevoel van een „bankier”, wiens aanvankelijk kleine zaak *) zich in toe-

*) Zie het verslag der bijeenkomst van 30 November 1894: „De Schatkamers onzer Krijgsgeschiedenis”

nemenden bloei mag verheugen: bank voor de „alma mater” aller krijgswetenschap, waarvan het oorlogsbestuur mij wel het beheer wilde toevertrouwen, waarvan rente en dividend aan onze legers hier en ginds, aan de vloot, ook van andere belangstellenden, soms der hooge regeering ten goede komen. En die bank is rijk, neemt dagelijks door deposito's en noesten arbeid in waarde toe, terwijl haar „Pro Deo” cliënten steeds in getale vermeerderen.

Kapitein TONNET wees er te recht op, dat het bij de legeraanvoering vooral aankomt op strategisch inzicht. Daarvoor getuigen de eigen Nederlandsche krijgsgeschiedenis en onze dappere ORANJE-NASSAUERS in voorste rij.

Prins MAURITS in den Tachtigjarigen Oorlog — *het* krijgskundige genie van Europa op het einde der 16^e en het begin van de 17^e eeuw: door de wijze, waarop hij telkens den Spanjaard besprong, hem meermalen overwon of teleurstelde, gedurende het twaalfjarig bestand door beleid in het Kleefsche de tegenpartij al manoeuvreerende in ontzag hield, terwijl de staatkundige beteekenis onzer onafhankelijk verklaarde Republiek zich sterk in het Westen en het Midden van het werelddeel liet gevoelen.

Het „Kind van Staat” in 1672 — dat na eene allertreurigste door partijschappen bedorven jeugd, als nauw volwassen knaap aan het hoofd eener zwakke, onvoldoende strijdmacht, door strategisch inzicht en doelmatig gebruik van 's lands natuurlijke verdedigingsmiddelen, den „Roi Soleil”, TURENNE en CONDÉ tot den aftocht dwong, het vaderland waarvan het binnenlandsche bestuur rustte in hem vijandige handen, redde van de Fransche overheersching. En als koning van Groot-Brittannië leidde WILLEM III de staatkunde van half Europa, stond hij nog steeds tegenover LODEWIJK XIV aan de spits van de grootste verbonden legermachten, welke de wereld tot dien tijd had aanschouwd. Trots worsteling met en naijverige tegenwerking van de Britsche staatslieden, velerlei hem door de Republiek in den weg gelegde bezwaren, ging hij in de coalitie recht af op het doel, keerde veelal door juiste strategische handelingen nederlagen tot overwinning, beschaamde de meest gevierde Fransche bevelhebbers, ver-

zekerde kort vóór zijn dood aan de Britsche koninkrijken den voorrang boven Gallië. Het genie van dien grootsten der ORANJE'S, te 's-Gravenhage geboren, aldaar opgevoed, aldaar het machtigste werkzaam, met een NAPOLEON te vergelijken, dwingt grooten eerbied af en verdient de hoogste waardeering.

Tijdens den Oostenrijkschen erfopvolgings-oorlog verkeerde het land door staatkundig wanbeleid en verwaarloozing der strijdkrachten, leger en vloot, in vervallen toestand. Van beleid en kennis bij de aanvoerders — OUWERKERK en WALDECK uitgezonderd — geene sprake; de zelfde Nederlandsche korpsen, die zich vijftig jaren geleden onder den Koning-Stadhouder schitterend hadden onderscheiden, leden bij Rocoux, trots hun betoonden moed en volharding, eene smadelijke nederlaag.

Terwijl de Erfprins van ORANJE, later Koning WILLEM I, gedurende de jaren 1793 en 1794 in Zuid-Nederland als tacticus en strateeg had uitgeblonken boven de Oostenrijksche aanvoerders, erkenden de patriotten en de banierdraggers der Fransche omwenteling in hun waanzin geene staatkundige grenzen. Zij hebben ons land, schandelijker dan eenige Staat in Europa, aan de Franschen in handen gespeeld. Zwaar hebben wij geboet voor deze verloochening van eer en trouw. Onderwijl beoefenden Nederlandsche bevelhebbers in de school van NAPOLEON de veldheerskunst. Hun beleid en strategisch inzicht bezwoeren in Juni 1815 de schromelijke gevolgen, waarmede gemis aan doorzicht, het onverklaarbare hoofdig volhouden van den beroemden Britschen veldmaarschalk aan zijn toen opgevatte denkbeeld, de Verbondenen bedreigden. Bij den beroemden Viersprong bereidden zij niet *overeenskomstig*, maar rechtstreeks in strijd met lord WELLINGTON'S bevelen, den val van den gewelddenaar te Waterloo voor.

Daarentegen zondigde in Augustus 1831 het te elfder ure, onder staatkundige invloeden en door alleszins verkeerde inlichtingen gewijzigde operatie-plan, tegen de eenvoudigste beginselen der veldheerskunst. Door op *geheel verkeerde* lijnen te opereeren, miste men Brussel, het strategische object, hetwelk meest waarschijnlijk lang vóór vreemde tusschen-

komst zou zijn bereikt, wanneer het aanvankelijk vastgestelde, juiste ontwerp van aanval ware gevolgd.

Nog zoo veel meer leert de Nederlandsche krijgsgeschiedenis tot kennis der legeraanvoering, d.i. van de strategie.

Niet de candidaten voor den officiers-rang, slechts zelden jongere of oudere officieren bij eigen toeleg, ook niet zij, wien het voorrecht te beurt valt de Hoogere Krijgsschool te doorloopen, maar eerst na gunstigen afloop daarvan, mogen zij het ruime veld onzer eigen krijgsgeschiedenis beploegen — waarvan het zeer talrijke en kostbare materiaal op het ongeveer 20-jarige Krijgsgeschiedkundige arsenaal is opgelegd. Die bescheiden leeren te zamen het volle alfabet der veldheerskunst. Den „chef de bureau” aan die militair wetenschappelijke bank, zijne bekwame helpers, na hen onze opvolgers, zullen 't, met Gods hulp, zich in toenemende mate tot eene eer en een voorrecht rekenen om aandeelhouders en belanghebbenden, dus ook onze medeleden, van dienst te zijn en te bevredigen.

De Voorzitter: Wenscht een van de andere heeren nog iets op te merken, naar aanleiding van het gesprokene van den Heer TONNET? Zoo niet, dan geef ik het woord aan den Heer TONNET, om de Heeren LAMBOUY en DE BAS te beantwoorden.

De Heer TONNET: Een kort woord slechts, Mijnheer de Voorzitter, ter beantwoording van de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen.

Wil mij echter vooraf vergunnen U eene enkele aanhaling voor te lezen uit een brief van Jhr. RAM, die, zooals U bekend is, als oorlogscorrespondent naar Bulgarije is vertrokken.

De wijze, waarop RAM toch het publiek in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* voorlicht, is zoo mooi, zoo pakkend, het daar geschrevene sluit zoo onmiddellijk aan bij mijn betoog, waarin de volkskracht is genoemd als eerste en beslissende voorwaarde voor het succes, dat ik de door den schrijver gegeven schets van Bulgaarsche volkskracht, als schoon voorbeeld, U wil voorleggen.

„Ik zie eene aandoenlijke groep stille, gedrukte gestalten,

met vertrokken gezichten, haast zonder woorden voor de mannen, die na enkele minuten van weerzien op nieuw zullen vertrekken. Eene vooral trekt mijn aandacht: eene vrouw omklemt de hand van een jongen man, en kijkt hem zwijgend aan en dan opeens, als met een snik, stoot zij eenige volzinnen uit, haastig en hakkelend, maar zóó krachtig, dat ik, nieuwsgierig, later aan een der omstanders, die aandachtig had geluisterd, vroeg mij te vertalen wat de oude vrouw tegen haar nog zoo jongen zoon heeft gezegd. „Zoo ongeveer” — dit was het antwoord: — „ik heb drie zoons reeds naar den oorlog zien trekken en nu jij mijn laatste. Als je wint, hoop ik je hier terug te zien; als je verliest bij God.”

Dat is een voorbeeld, zoo treffend en zoo mooi, dat het aan onze Hollandsche vrouwen, die zoo gaarne de vredebonden naloopen, verdient te worden voorgehouden.

Thans een enkel woord aan mijn geachten bestrijder, doch vooraf een woord van dank aan den Heer DE BAS voor den steun, dien hij mij wel heeft willen brengen. Ik neem daarbij tevens de gelegenheid te baat, om aan den Directeur van ons Krijgsgeschiedkundig Archief hier in deze vergadering hulde te brengen, waartoe de mogelijkheid thans zoo onverwacht geboden wordt, voor de wijze, waarop hij het krijgsgeschiedkundig onderzoek heeft geleid en waarop hij steeds gereed staat om de krijgsgeschiedkundige studiën — ik weet het bij ondervinding als oud-leeraar aan de Hoogere Krijgsschool — te bevorderen en te steunen.

De bijval van den Heer DE BAS maakt mij al weder meer hoopvol, dat mijn wensch naar eene militaire geschiedenis van Nederland, als studie van volkskracht, zou kunnen worden vervuld en dat daaruit een leercursus voor de Koninklijke Militaire Academie zou kunnen worden samengesteld, die, door talrijke schetsen toegelicht, voor de opvoeding van onzen aanstaanden officier ten zeerste vrucht-dragend zou kunnen zijn.

Thans zal ik pogen den Heer LAMBOUY te beantwoorden in zijn keurig, wetenschappelijk, afgerond betoog.

Het belangrijke verschilpunt tusschen ons beiden is, zooals U vernomen heeft, de wijze, waarop de studie van strategie

moet worden beoefend. Mijnerzijds wordt in deze quaestie een zeker scepticisme merkbaar tegenover de strategische wetenschap, hetwelk niet nalaat zijn invloed te doen gevoelen. Ons land is toch zoo uiterst klein en alles, wat in oorlogstijd zal worden uitgevoerd, is veelal het resultaat van zorgvuldige voorbereiding door den stafdienst in vredes-tijd. Kunnen we dus op tactisch gebied vrijelijk het oog naar het buitenland wenden, zijn wij daartoe zelfs bepaaldelijk verplicht, op strategisch gebied past ons wijze beperking. Vreesde ik niet tot misverstand aanleiding te geven, dan zou ik voor ons van nationale strategie willen spreken.

Wat nu de wijze van onderrichten betreft, daarin blijven tusschen den Heer LAMBOOY en mij wel principieele verschillpunten, doch in de practijk zal het resultaat niet zoo veel verschillend zijn. Mijn scepticisme maakt mij alleen dubbel voorzichtig tegenover de „siegverleihende” kracht van regelen en theorieën. Daarom wil ik juist met strategisch inzicht genoeg nemen, zooals dat uit de studie der krijgsgeschiedenis kan worden bijgebracht. Doch dat wil niet zeggen, dat de groote meerderheid der officieren van strategisch terrein moet verwijderd blijven. Ik zou hen juist via de krijgsgeschiedkundige studie daarop willen leiden. Men voorkomt aldus overschatting.

Het verschilzigt tusschen den Heer LAMBOOY en mij wordt weêrgegeven door het verschil tusschen strategisch inzicht en strategische kennis. Het onderwijs in de strategie leidt, geheel afgescheiden van het aantal uren daaraan besteed, tot examen-cultuur en daardoor tot onjuiste gevolgtrekkingen omtrent hare beteekenis.

De studie van strategische wetenschap staat, in weerwil van mijn twijfel, te hoog om er examenwerk van te maken. Hier kan slechts van vrije studie sprake zijn.

Dat strategisch inzicht noodig is, beaam ik volkomen na langjarige studie der krijgsgeschiedenis. Zoo schiet mij te binnen het geval door CARDINAL VON WIDDERN aangehaald van den Generaal GNEISENAU, die in 1870 bij den terugtocht der Pruisische grenstroepen, na de aanvankelijke voorwaartsche beweging der Franschen, in geheel verkeerde

richting op zijn eigen korps terugweek en het front, dat hij beveiligen moest, onbeschermd liet.

Doch heb ik hiermede aangetoond, dat de strategische wetenschap dezen generaal zou hebben gered? Ik geloof, dat gemis aan strategisch inzicht hier de schuld droeg; een gemis, dat eenerzijds zal moeten worden gezocht in onvoldoende oefening in concrete gevallen; doch anderzijds voor een goed deel op rekening kan worden geschoven van gemis aan inzicht in het algemeen. De geschiedschrijver verklaart dan ook met nadruk, dat deze officier met zijn grooten voorzaat slechts den naam gemeen had.

In mijn scepticisme sta ik niet heelemaal alleen. De Deutsche officieren, die de oorlogen van 1864, 1866 en 1870 hebben helpen voeren, waren vrij gebleven van strategische studiën; doch von MOLTKE had hen op practische wijze door talrijke stafreizen en stafoefeningen strategisch inzicht doen verwerven.

In Duitschland zoekt men dan ook de opleiding in eene in elkaar grijpende studie van tactiek, krijgsgeschiedenis en stafdienst. Wellicht, dat U, Mijne Heeren, de anecdote bekend is, die in Duitschland jarenlang opgeld heeft gedaan. Het was Generaal von BARNEKOW, die kort na den oorlog bij eene oefening tot een divisie-generaal, die op strategische gronden zich beriep, de woorden sprak: „Seine Majestat der Kaiser halten sich nur einen oder zwei Strategen. Sie und ich gehören leider nicht dazu”. Deze anecdote is wel wat al te veel uitgespeeld tegen het belang van goed begrepen strategische studie ter plaatse, waar deze dan nog wel behoort, t. w. de Krijgsschool. Er is dan ook sedert wel eenige reactie, in Duitschland merkbaar, getuigen de „Studiën über Strategie”, door den vader der applicatorische methode VERDY DU VERNOS geschreven. Doch in hoofdzaak staat men in Duitschland nog op het door von MOLTKE gelegde standpunt.

Ik sta dus bij mijn betoog niet zoo heelemaal alleen en geloof met overtuiging, dat bij de officiersopleiding met karaktervormende krijgsgeschiedkundige studie, tevens dienstbaar gemaakt aan het verkrijgen van strategisch inzicht, kon worden volstaan. Zij levert alles wat mijn geachte weer-

legger begeert. Wil hij energie? Welaan lees eens aan het gehoor voor NAPOLEON's oproep aan MASSENA om „activité, activité, vitesse” en deze woorden zijn voor altijd in het brein gegrift.

Mijnheer de Voorzitter, Generaal DE BAS heeft een waar woord gesproken toen hij de waarheid in het midden heeft gezocht. Ik wil niet anders. Laten wij de strategische wetenschap noch bannen, noch vereeren. Maken wij haar vrij aan de Academie van gedwongen studie, dan kan de Heer LAMBOOY, zoowel als ik zich bevredigd gevoelen.

Ik eindig dan ook met den wensch uit te spreken, dat de Commissie, die geroepen is een ontwerp te maken voor de herziening van het militair onderwijs er in slagen mag, om althans voor studievakken als dit de examen-studie te doen vervallen.

Nogmaals niettemin aan den Heer LAMBOOY een woord van hulde voor de klare wijze, waarop hij zijn standpunt heeft verdedigd.

De VOORZITTER: Na hetgeen wij gehoord hebben, geloof ik recht te hebben, met het oog op den tijd, de discussie te doen eindigen. En ik vermeen ook uit naam van de vergadering te spreken, wanneer ik den Kapitein TONNET mijn dank betuig voor de wijze, waarop hij zijne meening heeft verdedigd, en de Heeren LAMBOOY en DE BAS, voor hetgeen zij daartegen in het midden brachten. Wij zijn allen overtuigd van het nut van de krijgsgeschiedkundige studie. Hoe die geschiedt, daarvan hangt zeer veel af; niet het minst, of in den leerling een zoodanige grondslag wordt gelegd, dat daarop later door hem zelve kan worden voortgebouwd. De spreker heeft reeds gezegd, dat de waarheid waarschijnlijk in het midden tusschen de beide heden avond besproken systemen ligt. In menig geval is dat zoo.

Als resultaat van deze bijeenkomst hoop ik, dat hetgeen hier is behandeld, na aandachtige lezing in het gedrukte verslag, alle leden tot voordeel moge strekken. Bovenal voor ons land is het van groot belang doordrongen te zijn van de noodzakelijkheid, om vooral nu de weerbaarmaking van

het volk zoo hoog mogelijk op te voeren. Dit kan in het bijzonder verkregen worden door de bestudeering van onze eigen krijgsgeschiedenis, waaruit voor ons in dit en ook in ander opzicht veel leering is te trekken. Men wordt daarbij met grooten eerbied vervuld voor het geduld, de geestkracht, de opoffering en de voortvarendheid, welke zijn getoond in den zoo roemrijken tijd van 1568 tot 1713, waaraan wij o.a. te danken hebben onze koloniën en onze positie als zee-mogendheid. Die studie leert ons niet alleen wat een *vaderlandslievend* volk vermag, maar ook welke noodlottige gevolgen de verwaarloozing van leger en vloot heeft, waartoe onderlinge verdeeldheid en het najagen van hersenschimmige idealen leiden.

Moge derhalve bij allen opgewekt worden het besef, dat het onze *plicht* is, hetgeen wij van onze voorvaderen hebben verkregen te behouden en met alle mogelijke kracht te verdedigen tegen elke aanranding, van welke zijde ook!

Mijne Heeren! Met deze woorden sluit ik de vergadering, U allen dank zeggende voor Uwe tegenwoordigheid.

BIJLAGE I.

**Beschouwingen van den Reserve Luitenant-Kolonel van
den Generalen Staf C. F. H. TÜCKERMANN.**

Gaarne gebruik makende van de mij geboden gelegenheid om aan dit verslag nog eenige woorden toe te voegen, nu door het sluiten der debatten wegens het vergevorderde uur, door mij op de vergadering zelf niet meer het woord gevoerd kon worden, zij het mij vergund het volgende op te merken:

Als gewoonlijk geheel onder de bekoring verkeerende van de met zoo veel overtuiging en innerlijke warmte uitgesproken woorden van den inleider, zou ik gaarne eene poging willen wagen om tusschen hem en zijn tegenstander de bestaande kloof te overbruggen, iets wat, naar het mij voorkomt, wel de moeite loont, waar wij tegenover elkander in het strijdpark zien treden twee zoo uitmuntend uitgeruste krijgers, welke beiden strijden voor het zelfde hooge ideaal: volmaking van de opleiding van ons officierskorps ten bate van leger en volk.

Het zij mij vergund terug te gaan naar vele jaren geleden en te putten uit mijne herinneringen aan den tijd toen ik zelf nog cadet was. Op gevaar af van nogmaals te recht te worden gewezen ¹⁾, herhaal ik hier de indertijd door mij in de Indische Krijgskundige Vereeniging uitgesproken woorden, dat het toenmalige onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie slecht was. Ik wil daarmee allermint een blaam werpen op bepaalde personen, noch leeraars, noch hoofden van onderwijs, noch gouverneurs; ik zou zelfs, wanneer men mij een hunner noemde, veel en velerlei ter hunner verontschuldiging kunnen aanvoeren, maar een feit is het, dat er vele leeraren waren — *aangewezen* somtijds voor vakken, die zij zelve nooit als leervak *gekozen* zouden hebben — niet of nog niet berekend

¹⁾ Zie afl. II, bladz. 89, van het *Orgaan* onzer Vereeniging 1904/05. Had de Heer SPAT in die dagen zich goed rekenschap gegeven van de omstandigheden, waaronder en het doel, waarmee mijne gewraakte woorden gesproken waren, dan zou zijne terechtwijzing wellicht minder scherp geweest zijn.

voor de taak, waarvoor zij stonden, terwijl het leerprogramma onvoldoende rekening hield met de taak, die in het werkelijke leven van den officier gevraagd zou worden.

In dit verband zij in het bijzonder de aandacht gevestigd op het navolgende: Volgens mijne innige overtuiging — eene overtuiging, niet geput uit mijn oordeel van die dagen, maar verkregen door overdenking in latere jaren — hield het leerprogramma in hoofdzaak rekening met het aantal uren, dat beschikbaar was. Het overladen programma der Indische cadets liet geene gelegenheid om hen Militaire Aardrijkskunde ¹⁾ en Strategie te doceeren, terwijl aan Krijgsgeschiedenis in het algemeen evenmin gedaan kon worden. Slechts zij, die even als ik het voorrecht hadden van den toenmaligen Luitenant VAN MEURS les te krijgen in „Indische Krijgsgeschiedenis”, kunnen beseffen welk eene inspanning het dien, de zaken zoo goed inzienden, werkzamen officier gekost moet hebben van zijne leerstof te maken, wat hij er van wist te maken.

Toch heeft volgens mijne opvatting in onze Indische oorlogen de officier, die dikwijls reeds in de rangen van jong hoofdofficier en zelfs van subaltern officier als expeditie-commandant en zelfstandig colonne-commandant moet optreden, beslist strategisch *inzicht* noodig en dit dus op veel jeugdigeren leeftijd en in veel lagere rangen dan met zijne Nederlandsche collega's het geval zal zijn. Heb ik dan ongelijk, wanneer ik uitspreek, dat het leerprogramma slechts een urenspeel was als men aan den een, voor wien het eene dringende behoefte genoemd kon worden, het onderwijs onthield, dat den ander, die het wellicht eerst veel later zou noodig hebben, verkreeg, omdat.... er toch tijd be-

¹⁾ Wil men wellicht de Land- en Volkenkunde van Indië daarvoor in de plaats stellen, dan zij vermeld, dat de wijze, waarop dit onderwijs gegeven werd, in geenen deele rekening hield met den werkkring, die den Indischen officier zou te beurt vallen. Ik heb in latere jaren meermalen met ergernis aan die lessen gedacht en ergernis gaf mij eenmaal in de les na een zeer gedetailleerd verhaal over Makassar, waarin ook voorkwam dat de Gouverneur in de Gouvernementslaan woonde, de woorden in den mond: „Mijnheer, weet U soms ook het nummer van het huis”. Gevolg: verwijdering uit de les en een paar dagen politiekamer.

schikbaar was. Kennis van de *woorden* „binnen- en buitenlijnen” wil ik hier den Indischen officier gaarne kwijtschelden, maar strategisch *inzicht* heeft hij reeds jong broodnoodig.

Ik zal — al ben ik van het langzame verbeteringsproces niet voldoende op de hoogte — een der eersten zijn om dankbaar te erkennen, dat er in het Militair Onderwijs zeer belangrijke en ingrijpende verbeteringen zijn ontstaan en dat zeer zeker zij, die zich daaraan thans wijden, zich met volle roeping aan hunne taak geven. Zoo iets, dan hebben vele besprekingen gehouden met leden der tegenwoordige staatscommissie ter herziening van ons Militair Onderwijs, mij daarvan wel kunnen overtuigen.

Dat neemt echter nog niet weg, dat, n.h.m.v., de bewerkers van den Strategischen leercursus van PLANTENGA niet voor hunne taak gestaan zullen hebben op de wijze, als zij daarvoor door den inleider geplaatst zijn. Ik ben overtuigd, dat zij zich met volle wijding en ernst geworpen hebben op het omwerken van dien cursus in zoo practisch mogelijken geest en dat zij hunne rijpe studie van de oorlogen der laatste jaren daarbij in hooge mate in de weegschaal hebben gesteld. Voor het bereikte resultaat mag hun dan ook zeer zeker een woord van lof niet worden onthouden. Maar zij waren gebonden aan eene wet, die strategie als leervak noemde, zij waren wel niet gebonden, maar werden toch geleid door het feit, dat er reeds vele jaren lang onderwijs in strategie werd gegeven, zij hadden vermoedelijk ook de *opdracht* ontvangen om een bestaanden strategie-cursus om te werken. Welnu, ware de lezing van den inleider aan hunne opdracht voorafgegaan, ware er van hoogerhand ook eenige instemming met die denkbeelden gebleken, dan zou vermoedelijk de omwerking nog wel wat meer *in den geest* van den Heer TONNET zijn uitgevallen.

In den geest zeg ik, want theoretisch schaar ik mij gaarne aan de zijde van den Heer TONNET, *practisch* schaar ik mij meer aan de zijde van zijn tegenstander. Strategisch *weten* is niet noodig, strategisch *inzicht* is hoog noodig, vooral voor den Indischen officier. Maar de conclusie: Het leerboek in handen van den leeraar, niet van den leerling op de Konink-Militaire Academie aanvaard ik niet ten volle.

Ziet men kans steeds ten volle voor hunne taak berekende leeraars aan de Koninklijke Militaire Academie te verkrijgen, die de in elkander loopende vakken Krijgsgeschiedenis, Tactiek en Strategie als een geheel weten te doceeren, dan late men m.i. het *woord* Strategie rustig vervallen, maar dan toch zal men in die lessen wel degelijk den cadetten strategisch inzicht moeten aanbrengen, waarbij de kennis van wat terminologie — dus van eenig strategisch weten — geen ballast zal kunnen worden genoemd. Is die oplossing niet te vinden, dan zal men de leercursussen voor Krijgsgeschiedenis en Tactiek, bij het vervallen van het studievak Strategie, toch ter dege moeten omwerken en zou ik mij op het oogenblik niet gaarne gesteld zien voor de oplossing van de vraag, *wat* gemist zou kunnen worden, *wat* naar de Krijgsgeschiedenis en *wat* naar de Tactiek zou moeten worden overgebracht.

Dat echter de *hoofdschotel* der Strategie op de Hoogere Krijgsschool moet worden opgedischt onderschrijf ik ten volle en hier stel ik gaarne mijne subjectieve meening lijnrecht tegenover die van den Heer LAMBOUY. Allermint acht ik het een gelukkig verschijnsel, dat onze hoogere troepen-aanvoerders ook buiten die Krijgsschool om worden gekozen. Men begripe mij niet verkeerd, ik wil voor hen, die de Krijgsschool niet doorliepen, den weg niet zien afgesneden, maar ik zou wenschen, dat zij zich dan ook wisten te doen kennen als bijzondere menschen van karakter en kennis. Of de Heer LAMBOUY de zaak ook zóó opvat is mij niet bekend, maar gaarne grijp ik deze ongezochte gelegenheid aan, om lijnrecht stelling te nemen tegen de in het leger zoo bij velen op den voorgrond staande meening, dat men recht op promotie ook tot de hoogste rangen *volgens de ranglijst* heeft, als men niet om de eene of andere reden als ongeschikt daaruit verwijderd moet worden. Welnu, mij komt het voor, dat de Staat, die langs de Hoogere Krijgsschool, gelegenheid tot verdere ontwikkeling biedt, het recht heeft te eischen, dat slechts de allerbesten de plaatsen der hoogere aanvoerders innemen. Of zij daartoe de kosteloos aangeboden gelegenheid willen benutten of zich de kennis op andere wijze willen eigen maken, kan aan hen worden overgelaten. Op

een Hoofdcursus en eene Koninklijke Militaire Academie behoeft echter in geenen deele al rekening te worden gehouden met de *latere* taak van *hoogere* troepenleiders.

De vraag zou nu natuurlijk kunnen rijzen of in verband met mijne wenschen niet tot vergrooting van het aantal plaatsen voor leerlingen en toehoorders aan de Hoogere Krijgsschool zou behooren te worden overgegaan.

Zeer sympathiek was mij inleiders vraag of niet aan de Koninklijke Militaire Academie tot het stelsel van vrije studie zou kunnen worden overgegaan. Onze van de H. B. S. komende jongelui gaan of naar de K. M. A. of naar Universiteiten of reeds dadelijk in de practijk d. w. z. op kantoren enz. Overall moeten zij op hun eigen beenen staan, slechts op de K. M. A. is het meerendeel aan eene schoolsche opleiding gebonden. Gaarne wil ik nu toegeven, dat de vrijheid, die zij hier en daar genieten, voor hen eene te groote weelde blijkt, maar aan de andere zijde acht ik het voor jongelui van minstens 17 tot 20 jaar een dringende eisch, uit een oogpunt van opvoeding en karaktervorming, dat zij in hunne studies wat worden vrijgelaten.

Nu ik eenmaal aan het woord ben, zij het mij verder vergund nog een ander punt uit sprekers betoog ter sprake te brengen. De Heer TONNET heeft het steeds gehad over de roeping, die de officier als volksopvoeder te vervullen heeft. Welnu, ik zou hem, gegeven het reeds bewerkte materiaal onzer miliciens, dat hij in handen krijgt, gegeven den korten — ik zou haast zeggen te korten — tijd, waarin hij over dat materiaal beschikt voor de zuivere militaire africhting, willen afvragen, gelooft gij dat de Durchschnitt-officier er ooit in zal kunnen slagen in dien tijd als opvoeder van dat materiaal op te treden. Zou onze volkskracht veel kunnen winnen door de bewerking der miliciens door ons officierkorps? Die volksopvoeding in den door inleider bedoelden zin moet m.i. uitgaan van heel andere personen. In het huisgezin, bij den werkgever — ik doel hier in de eerste plaats op werkgevers zooals daar zijn de Staat, de gemeente, spoorwegmaatschappijen en vervolgens pas op wat wij gewoon zijn werkgever te noemen — moeten andere denkbeelden baanbreken op

het gebied van landsverdediging, volkskracht enz. Ten deele moet dit geschieden door eenige lichte pressie van hoogerhand, maar in hoofdzaak moeten wij daartoe komen door het onderwijs. De onderwijskrachten bij *middelbaar en lager* onderwijs moeten om — zij moeten in stede van naar de sociaal democratie naar de richting gedreven worden, die in een behoud van een eigen groot Nederland haar behoud ziet. Om dit doel te bereiken moet men geleidelijk, maar gestadig voortgaande een vasten weg bewandelen. Eerst militaire leerstoelen openen aan al onze universiteiten om het meest ontwikkelde gedeelte van jong Nederland te bereiken. Wil de Regeering hierin voorloopig nog niet voorgaan, dan zou het Departement van Oorlog aanvankelijk kunnen volstaan met het beschikbaar stellen van officieren als privaatsdocenten, die facultatieve colleges geven. Mannen als de inleider zijn daartoe de aangewezen personen. Langs dezen weg zou reeds een zeer groot deel van beschaafd Nederland en van zijne onderwijskrachten bereikt worden. Doch, zooals ik zeg, men zou op dien weg moeten blijven voortgaan, ook het lager onderwijspersoneel zou op Rijkskweekscholen te bereiken zijn. Subsidieering van bijzondere onderwijsinrichtingen zou eischen omtrent militair onderricht kunnen verlangen enz. En de beste bescherming tegen den sociaal democratischen geest, die in ons lager onderwijspersoneel begint te heerschen, vinde men in eene ruime salarieering. Ouders van Nederland, bedenkt, dat de opvoeding uwer kinderen een uwer grootste belangen is. Die vertrouwe men niet toe aan te laag gesalarieerden, die natuurlijk uit een lager milieu moeten worden getrokken.

Aan anderen, in het bijzonder aan menschen als den inleider, zij het gegeven deze wenschen van een belangstellende in de „Imperial Defense” van Groot Nederland verder uit te werken. Mij rest slechts mijn dank aan het Bestuur te betuigen voor de aan mij verleende plaatsruimte.

Vergadering van 22 November 1912 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Gepens. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering met een hartelijk welkom aan allen, die hier aanwezig zijn. Voordat wij overgaan tot de behandeling van het onderwerp van heden avond, dat U zeker veel belang zal inboezemen, omdat het onze Indische bezittingen, onze koloniën, betreft, zullen wij in behandeling nemen de zaken, vermeld in de punten van het convocatiebiljet.

In de allereerste plaats dus de ballotage der candidaat-leden. Behalve de op het convocatiebiljet vermelde kandidaten heeft zich daareven opgegeven de Kapitein ter zee W. C. J. SMIT, die gaarne lid der Vereeniging zou willen worden. Ik zou U dus willen verzoeken, als de vergadering het goed vindt, om diens naam te schrijven op het biljet en dit, als U er geen bezwaar tegen hebt, daarna zonder dien naam door te schrappen, in te leveren.

Mag ik de Heeren VAN DE WATER en DINGER uitnoodigen, om den Secretaris-Penningmeester behulpzaam te zijn bij het opnemen van de stemmen?

Tot de stemming wordt overgegaan.

De VOORZITTER deelt vervolgens mede, dat alle voorgestelde kandidaten zijn aangenomen met algemeene stemmen. Het zijn de Heeren:

W. C. J. Smit, Kapitein ter zee, te 's-Gravenhage;